

DIGESTA
SEU PANDECTAE

tomus III liber XXXVI-L

fragmenta selecta

DIGESTA
NEBOLI PANDEKTY

svazek III kniha XXXVI-L

vybrané části

FONTES IURIS ROMANI

Digesta seu pandectae / Digesta neboli pandekty

tomus III liber XXXVI–L / svazek III kniha XXXVI–L

fragmenta selecta / vybrané části

Michal Skřejpek (ed.)

Recenzovali:

prof. PaedDr. JCDr. Róbert Brtko, CSc.

prof. JUDr. Petr Bělovský, Dr.

Z latinského originálu vydaného Theodorem Mommsenem a Paulem Krügerem

(Corpus Iuris Civilis. Volumen primum: Digesta, 14. vyd., Berolini 1922)

s přihlédnutím k edici Pietra Bonfanteho et al. (Digesta Iustiniani Augusti, Mediolani 1931)

přeložili Michal Skřejpek a Klára Žytková

Příprava latinského textu a jazyková úprava Klára Žytková

Vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum v edici FONTES IURIS ROMANI

Edici řídí Michal Skřejpek

Redakce Veronika Ptáčková

Obálka a grafická úprava DTP Nakladatelství Karolinum podle osnovy Zdeňka Zieglera

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

První vydání

PORTOS

© Univerzita Karlova, 2025

Translations © Michal Skřejpek, Klára Žytková, 2025

Kniha je výstupem z projektu Univerzity Karlovy, právnické fakulty COOPERATIO

ISBN 978-80-246-6306-7

ISBN 978-80-246-6307-4 (pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2016

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

FONTES IURIS ROMANI
REDIGUJE MICHAL SKŘEJPEK

DIGESTA
SEU PANDECTAE
tomus III liber XXXVI-L
fragmenta selecta

DIGESTA
NEBOLI PANDEKTY
svazek III kniha XXXVI-L
vybrané části

PŘEDMLUVA

Také tento třetí a závěrečný díl překladu justiniánských Digest přináší stejně jako díl předchozí výběr těch nejzajímavějších a nejinspirativnějších titulů z tohoto zákoníku. Počínaje 36. knihou jsou také dvě následující věnovány oběma základním dědickým titulům, tedy jak problematice závěti, tak i dědění ze zákona, respektive podle úpravy obsažené v praetorských soudních vyhláškách, v ediktech. Následuje úprava darování a ze 40. knihy byly zařazeny dva tituly s ryze dobovou úpravou, a to o tzv. právu zlatých prstenů a o časovém omezení zkoumání osobního stavu zesnulých. Tituly další knihy obsahují úpravu různých případů vydržení. Následující tři knihy jsou věnovány některým podstatným aspektům ochrany práv jednotlivce, jako je opatrovnictví majetku nebo náhrada škody způsobená zkrácením věřiteli. Především se ale jedná o interdikty, tedy mimosoudní ochranu poskytovanou praetorem, a o procesní námítky. Na závěr 44. knihy byl zařazen jeden z klíčových titulů Digest nazvaný „O závazcích a žalobách“. Následující knihu reprezentuje pojednání o verbálních závazcích, které v římském právu patřily nejen k nejstarším, ale také k hojně používaným. Poslední „soukromoprávní“ 46. knihu reprezentují tituly věnované prominutí dluhu a zárukám splnění rozsudku. Následující dvě knihy pak mají mnoho společného. V první z nich se nachází úprava deliktů, tedy soukromoprávních protiprávních jednání, jako je krádež, loupež nebo urážka. Ovšem s jednou výjimkou, kterou je protiprávní zničení nebo poškození cizí věci, zařazené do 2. titulu 9. knihy (*Ad legem Aquiliam*). Následující kniha 48 je celá věnována trestnímu právu. Nachází se zde nejen úprava postihu jednotlivých trestných činů, ale také obecně pojaté tituly, zejména titul 19 nesoucí název „O trestech“. Předposlední kniha Digest je pak celá věnována procesnímu právu, zejména problematice odvolání. V poslední, 50. knize se setkáváme zejména s úpravou vztahující se k právnímu režimu měst, jako je správa obecního majetku nebo úprava trhů. Zcela mimořádný význam pak mají poslední dva tituly. Titul 16 nazvaný „O významu slov“ je vlastně jakýmsi výkladovým slovníkem, a to nejen pro samotná Digesta, ale stejně tak i pro ostatní justiniánské zákoníky – pro Kodex i Instituce. Následující a poslední titul Digest nese označení „O různých pravidlech starého práva“. Čtenář zde nalezne 211 právních principů, přičemž většina z nich je platná i dnes.

Je třeba zdůraznit, že knihy 47 a 48 mají v rámci Digest zvláštní postavení. Vymykají se totiž z jejich celkového zaměření. Obě jsou totiž věnovány protiprávním jednáním. Ve středověku byly proto dokonce označovány jako *libri terribiles* (knihy strašné / strach vzbuzující). Nikoli však zcela zaslouženě, protože v první z nich se celá řada titulů nezabývá trestním právem, ale soukromoprávními delikty. Zatímco římské soukromé právo bylo z valné části recipováno, trestní právo se takové pozornosti zdaleka netěšilo, a proto také není povědomí o něm nijak velké. To byl důvod, proč z těchto knih nebyl proveden výběr titulů, ale byly jako jediné přeloženy celé.

Čtenáři tohoto svazku se budou daleko častěji než ve svazcích předchozích setkávat v poznámkách pod čarou s formulacemi „Jinak neznámý“ a „Blíže neurčitelné“. Dáno je to především charakterem obou „trestněprávních“ knih, v nichž se ve větší míře, než tomu je v předchozích knihách tohoto zákoníku, objevují odkazy na usnesení senátu. Jedná se totiž o ta usnesení senátu, která se objevují pouze v tomto textu, a nejsou proto ani zařazena do jejich zatím nejúplnějšího seznamu zpracovaného Edoardem Volterrou. Obdobně pak tomu je s adresáty odpovědí císaře či s účastníky jednotlivých případů, jejichž jména často zcela absentují v díle *Prosopographia Imperii Romani Saec. I. II. III.*, jinak velmi podrobném výčtu osob, jejichž jména se z doby první fáze římského císařství dochovala. V obou případech by se ale slušelo uvádět spíše „zatím nedohledatelné“.

Tento v pořadí již čtvrtý titul ediční řady *Fontes iuris romani* ji nebude uzavírat. Ve spolupráci s doc. Lucií Pultrovou z Filozofické fakulty probíhají v současné době intenzivní práce na překladu díla Sexta Pompeia Festa *De verborum significatione*. Z tohoto etymologického slovníku ze 2. století n. l. bude publikován výběr těch hesel, která mají vazbu na římské právo. Čtenáři se na tento svazek mohou těšit o to více, že se jedná o vůbec první překlad tohoto v kontextu antické latinské literatury ojedinělého díla, v němž jsou vysvětlovány méně obvyklé a archaické latinské termíny.

Poděkování patří Kláře Žytkové za přípravu latinského textu a pečlivou kontrolu překladu. Hluboký vděk pak cítím ke své manželce za trpělivost, s níž snášela moji mentální nepřítomnost i zanedbávání účasti na chodu domácnosti.

Praha 2024

Michal Skřejpek

ZKRATKY

C. I. (Codex Iustinianus) část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 529 n. l. obsahující císařské konstituce od císaře Hadriana do Iustiniana. Číslo označuje knihu, titul a konstituci a případně také její začátek (pr.) nebo následující paragraf

C. Th. (Codex Theodosianus) kodifikace římského práva z r. 438 n. l., zpracována byla komisí zřízenou na příkaz císaře Theodosia II., obsahuje císařské konstituce počínaje dobou císaře Konstantina Velikého

D. (Digesta seu Pandectae) nejvýznamnější část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 529 n. l. obsahující vybrané fragmenty ze spisů římských právníků klasického období. Číslo označuje knihu, titul, fragment a případně také jeho začátek (pr.) nebo následující paragraf

dig. (Digesta) název díla právníka Marcella

Gai (Gai Institutiones) učebnice římského práva ve čtyřech knihách ze druhé poloviny 2. století n. l.

Inst. (Institutiones seu Elementa) učebnice římského práva čerpající zejména z Gaiových Institutiones, část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 529 n. l.

lex XII tab. zákon dvanácti desek; soupis římského obyčejového práva z let 450–449 př. n. l.

SC (senatus consultum) usnesení senátu

LIBER TRICESIMUS SEXTUS

TITULUS TERTIUS

UT LEGATORUM SEU FIDEICOMMISSORUM SERVANDORUM
CAUSA CAVEATUR

1. *ULPIANUS LIBRO SEPTUAGENSIMO NONO AD EDICTUM PR.* LEGATORUM NOMINE SATISDARI OPORTERE PRAETOR PUTAVIT, UT, QUIBUS TESTATOR DARI FIERIVE VOLUIT, HIS DIEBUS DETUR VEL FIAT DOLUMQUE MALUM AFUTURUM STIPULENTUR. 1. SEMPER AUTEM SATISDARE COGITUR, CUIUSCUMQUE SIT DIGNITATIS VEL FACULTATIUM QUARUMCUMQUE HERES. 2. NEC SINE RATIONE HOC PRAETORI VISUM EST, SICUTI HERES INCUMBIT POSSESSIONI BONORUM, ITA LEGATARIOS QUOQUE CARERE NON DEBERE BONIS DEFUNCTI: SED AUT SATISDABITUR EIS AUT, SI SATIS NON DATUR, IN POSSESSIONEM BONORUM VENIRE PRAETOR VOLUIT. 3. NON SOLUM AUTEM OMNIBUS LEGATARIIS SATISDARI OPORTET, SED ET SUCCESSORIBUS LEGATARIORUM SATISDARI DEBERE IAM CONSTAT, QUAMVIS ISTI NON EX IUDICIO DEFUNCTI, SED SUCCESSIONIS NECESSITATE QUASI AD AES ALIENUM ADMITTANTUR. 4. SED ET PROCURATORIBUS LEGATARIORUM SATISDANDUM EST EOQUE IURE UTIMUR. 5. PLANE SI EI QUI IN POTESTATE ALICUIUS ERIT LEGATUM SIT, CAVEBITUR EI CUIUS IURI SUBIECTUS EST. 6. NON SOLUM AUTEM LEGATORUM NOMINE HEREDES CAVENT, SED ET SUCCESSORES EORUM. 7. IS ETIAM, CUI EX SENATUS CONSULTO RESTITUTA EST HEREDITAS, NIHILO MINUS AD CAUTIONEM COMPELLITUR. 8. NEC NON ET QUI PER ALIOS HEREDES EXISTUNT SIVE HONORARII SUCCESSORES AD SATISDATIONEM COMPELLUNTUR. 9. PLANE SI QUIS OMISSA STIPULATIONE LITEM DE LEGATO CONTESTATUS EST, PROBANDUM EST CESSARE DEBERE STIPULATIONEM. 10. IDEMQUE IN FIDEICOMMISSIS QUOQUE PROBANDUM EST. 11. SI CUI ITA SIT LEGATUM VEL FIDEICOMMISSUM RELICTUM ET SI ID PERDIDISSET, RURSUS RELICTUM, VIDEAMUS, AN SATIS SEQUENTIS LEGATI SIVE FIDEICOMMISSI PETERE POSSIT. MOVET QUAESTIONEM, AN FIDEICOMMISSUM HOC SIVE LEGATUM DEBEATUR ET QUOTIENS DEBEATUR ET AN IPSE LEGATARIUS CAVERE DEBEAT SE NON PERDITURUM. DE HIS OMNIBUS EXTAT RESCRIPTUM DIVI PII AD IUNIUM MAURICUM TALE: „CLUDIO FRUCTULO SECUNDUM EA, QUAE EPISTULA CONTINENTUR, LEGATA SIVE FIDEICOMMISSA EX

TŘICÁTÁ ŠESTÁ KNIHA

TŘETÍ TITUL

JAK SE POSKYTUJE ZÁRUKA ZAJIŠŤUJÍCÍ SPLNĚNÍ ODKAZU
NEBO FIDEIKOMISU¹

I. *ULPIANUS* v 79. knize *K ediktu* Praetor se domníval, že je třeba zajistit odkazy, aby těm, kterým chtěl zůstavitel dát nebo nechat učinit, bylo stipulováno², že jim bude v dané době bez zlého úmyslu dáno nebo učiněno. 1. Dědic je vždy nucen poskytnout záruku, ať je jakékoli hodnosti nebo jakýchkoli možností³. 2. Praetor na to takto nahlíží nikoli bez důvodu: jako dědic nabývá držbu majetku, tak není možné zbavit odkazovníky majetku po zůstaviteli. Buď jim tedy poskytnou záruku, a pokud ji neposkytnou, praetor chce, aby vešli v držbu majetku⁴. 3. Nejenže je třeba udělit záruku všem odkazovníkům, ale je jisté, že záruka musí být poskytnuta také nástupcům odkazovníků, ačkoli jsou připuštěni⁵ nikoli z rozhodnutí zůstavitele, ale jakoby k cizímu dluhu pořadem následnictví. 4. Užíváme takové právo, že je záruka udělována také zástupcům odkazovníků. 5. Jistě, pokud je ten, čím bude odkaz, v moci někoho jiného, zajišťuje se tomu, jehož právu je podřízen. 6. Za odkazy se nezaručují pouze dědici, ale také jejich nástupci. 7. K poskytnutí záruky jsou nuceni také ti, kterým byla pozůstalost vrácena podle usnesení senátu⁶. 8. Záruku musí rovněž udělit ti, kteří se stanou dědici skrze jiné osoby⁷, nebo nástupci podle honorárního práva⁸. 9. Jistě, pokud někdo uzavře dohodu o vedení sporu ohledně odkazu, aniž by mu bylo stipulováno⁹, je třeba potvrdit, že stipulace¹⁰ není nutná. 10. Totéž je třeba potvrdit ohledně fideikomisů. 11. Jestliže je odkaz nebo fideikomis někomu zanechán tak, že kdyby pozbyl, bude zanechán opakovaně, pak se zamysleme, zda může požadovat záruku na další odkaz nebo fideikomis. Vzniká otázka, jestli takový odkaz nebo fideikomis existuje tolikrát, kolikrát je požadovatelný, a zda samotný odkazovník musí poskytnout záruku, že nebude ztracen. O tom všem pojednává odpověď božského Pia¹¹ Iuniovi Mauriciovi¹² takto: „Podle toho, co je obsa-

¹ C. I. 6, 42.

² Dědicem.

³ Jak velký má majetek.

⁴ Pozůstalostního.

⁵ K odkazu.

⁶ *SC Trebellianum* bylo přijato v roce 56 n. l. za vlády císaře Nerona. Podle něho se fideikomisář stal univerzálním sukcesorem zůstavitele a nastoupil na jeho místo (*heredis loco*). Tato norma stála na počátku tzv. univerzálního fideikomisu.

⁷ Například když je ustanoven za dědice otrok, dědí jeho pán.

⁸ Honorární právo (*ius honorarium*) označuje veškeré právo, které bylo vytvářeno vyhláškami (*edicta*) římských magistrátů. Je synonymem pro právo praetorské, které tvořilo jeho největší část.

⁹ Zaručeno.

¹⁰ Již.

¹¹ Císař Antoninus Pius (86–161, vládl v letech 138–161), adoptivní otec císaře Marka Aurelia.

¹² Jinak neznámý.

TESTAMENTO CLODII FELICIS PRAESTARI DEBENT CITRA NECESSITATEM CAVENDI NIHIL EX IS DEMINUTURUM SE. NAM QUOD FIDEI HEREDIS AB EODEM TESTATORE COMMISSUM EST, UT, SI FRUCTULUS PERDIDISSET QUOD EI IN TESTAMENTO RELICTUM EST, RURSUS HERES EI ID RESTITUERET, NON EO PERTINET, UT AUT FRUCTULO PRIORUM LEGATORUM NOMINE SATISDATIO INIUNGENDA AUT ONERANDUS SIT HERES IN INFINITO, UT, QUOTIENS IS PERDIDERIT, RESTITUERE EI TANTUMDEM DEBEAT, SED UT PER FIDEICOMMISSUM POSTERIUS DUPLICATA LEGATA EIUS VIDEANTUR NEC AMPLIUS AD PERICULUM HEREDIS PERTINEAT, SI QUID POSTEA IS CONSUMPSIT EXSOLUTO EI POSTERIORE FIDEICOMMISSO. “ RESCRIPTO ERGO OSTENSUM LEGATARIUM HEREDI NON DEBERE CAVERE SE NON PERDITURUM. VERSA VICE AN HERES DE SEQUENTI LEGATO SIVE FIDEICOMMISSO CAVERE DEBEAT, QUAERITUR. ET PUTEM NON OPORTERE EI CAVERI, CUM IN SUO ARBITRIO HABEAT, NE PERDAT ID QUOD SIBI RELICTUM EST, QUAMVIS SI QUIS INSPEXERIT, QUOD SUB CONDICIONE RELICTUM EST, DICERE DEBEAT SATISDATIONEM EXIGENDAM. 12. CERTE SIVE EX ASSE SIVE EX PARTE QUIS LEGATUM DEBEAT, CAVERE DEBET, SIVE INSTITUTUS SIT HERES SIVE SUBSTITUTUS. 13. BELLISSIME QUAERITUR, AN HAEC STIPULATIO INCREMENTUM EX FRUCTIBUS VEL USURIS SENTIAT. ET RECTE PLACUIT EX MORA INCREMENTUM HABITURAM STIPULATIONEM, UT ID QUOD OPORTEBIT COMPREHENDAT. 14. SI QUIS SUB CONDICIONE LEGATUM STIPULATUS PENDENTE CONDICIONE DECESSERIT, STIPULATIO EVANESCIT, QUIA NEC LEGATUM TRANSMITTITUR. HUIC STIPULATIONI EASDEM CAUSAS ET CONDICIONES INESSE SCIENDUM EST: PROINDE SI QUA SIT EXCEPTIO, QVAE PETENTI LEGATUM OPPONI SOLET, EANDEM EX STIPULATU QUOQUE AGENTI OPPONENDAM ESSE PLACET. 15. PROCURATORI EIUS, QUI ABSENS ESSE DICITUR, SI STIPULANTI LEGATI NOMINE SPONDEAT HERES, OFILIUS AIT ITA CAVERE DEBERE, SI IS, CUIUS NOMINE CAVEAT, VIVAT, VIDELICET NE TENEATUR ILLO ANTE DEFUNCTO. 16. ITEM QUAERITUR, IN HANC STIPULATIONEM UTRUM IPSAE RES VENIANT QVAE LEGATAE SUNT AN VERO PRETIA EARUM. ET EST VERIUS IN HANC STIPULATIONEM RES VEL PRETIA DEDUCI. 17. SI DECEM QVAE IN ARCA ERANT MIHI LEGATA SINT, TIBI EORUM USUS FRUCTUS LEGATUS SIT, SI PURE UTRIQUE LEGATUM SIT RELICTUM, IS CUI PROPRIETAS LEGATA EST IPSO IURE DECEM VINDICABIT, FRUCTUARIUM AUTEM EX SENATUS CONSULTO ACTURUM ET QUINQUE USUM FRUCTUM PETITURUM CONSTAT. SED CUM

ženo v dopisu Clodiovi Fructulovi¹³, náleží odkazy nebo fideikomisy ze závěti Clodia Felixe¹⁴ bez nutnosti poskytnutí záruky, že z nich nebude nic zmenšeno. Důsledkem¹⁵ uloženého týmž zůstavitelem dědici totiž je, aby bylo Fructulovi, pokud by pozbyl, opět vydáno to, co mu bylo zanecháno závětí, ovšem netýká se to toho, aby Fructulus poskytl záruku ohledně dřívějších odkazů ani aby obtížený dědic musel donekonečna vydávat tolikrát, kolikrát pozbude, ale aby byly následným fideikomisem považovány odkazy za zdvojené a dědice se již netýkalo nebezpečí, když je něco požadováno po splnění následujícího fideikomisu. Odpovědí je tedy ukázáno, že odkazovník nemusí dědici poskytnout záruku, že nepozbude. Z druhé strany je otázkou, zda musí dědic poskytnout záruku na následující odkaz nebo fideikomis. Domnívám se, že není třeba, aby záruku poskytl, neboť je na jeho¹⁶ rozhodnutí, zda pozbude to, co mu bylo zanecháno, přestože kdyby někdo zkoumal, že byl zanechán¹⁷ pod podmínkou, pak je třeba říci, že je třeba záruku vymáhat. 12. Jistě, kdo je povinen odkazem, musí záruku poskytnout v celé výši nebo zčásti, ať je ustanoven dědicem, nebo náhradníkem. 13. Skvělou otázkou je, zda se takováto stipulace týká nárůstku plodů¹⁸. Je správně přijato, aby stipulace, u které v důsledku prodlení dojde k nárůstku toho, co je stipulováno, zahrnovala¹⁹, co bude příslušet. 14. Pokud bylo někomu stipulováno z odkazu pod podmínkou a zemře, než se podmínka vyplní, stipulace zmizí, protože takovýto odkaz se nepřevádí²⁰. Je třeba vědět, že v takovéto stipulaci a žalobě z odkazu jsou zahrnuty tytéž důvody i podmínky. Odtud se přijímá, že pokud existuje námitka, která se obvykle staví proti tomu, kdo se domáhá odkazu, použije se stejná proti tomu, kdo žaluje ze stipulace. 15. Ofilius²¹ říká, že pokud dědic slavnostně slibuje²² kvůli odkazu zástupci toho, o němž se říká, že je nepřítomný, je nutné poskytnout záruku, že žije ten, jehož jménem je záruka poskytována, samozřejmě proto, aby²³ nebyl zavázán, zemře-li²⁴ dříve. 16. Dále je otázkou, zda jsou ve stipulaci stejné věci, které jsou uvedeny v odkazu, nebo jejich hodnota. 17. Jestliže mně bylo odkázáno deset, které se nacházely v pokladně, a tobě bylo odkázáno jejich požívání, a pokud byly oba odkazy odkázány bez podmínky, pak ten, komu bylo odkázáno vlastnictví, se může ze samotného práva domáhat deseti a je jisté, že poživatel bude moci podle usnesení senátu²⁵ žalovat a nárokovat k požívání

¹³ Jinak neznámý.

¹⁴ Jinak neznámý.

¹⁵ Fideikomis.

¹⁶ Odkazovníkově.

¹⁷ Odkaz.

¹⁸ Které přináší odkázaná věc.

¹⁹ Všechno.

²⁰ Na dědice obdařeného.

²¹ A. Ofilius, právník, přítel Caesara, autor díla *Ius civile a De legibus*. Napsal první obsírný komentář k praetorskému ediktu.

²² Stipulací.

²³ Dědic.

²⁴ Odkazovník.

²⁵ *SC Trebellianum* (viz pozn. 6).

DECEM VINDICAT PROPRIETARIUS, PER EXCEPTIONEM DOLI REPELLI, QUA FRUCTUARIUS DE RESTITUENDIS QUINQUE HEREDI CAVIT. PLANE SI DECEM AUREORUM POSSESSIONEM LEGATARIUS HABEAT, MARCELLUS AIT DANDAM VEL HEREDI VEL FRUCTUARIO UTILEM ACTIONEM IN LEGATARIUM, SI MODO EI CAVEATUR. SED SI SUB CONDICIONE EI DECEM LEGATA SINT, FRUCTUARIUM INTERIM DECEM OBLATA CAUTIONE HABITURUM, LEGATARIO VERO, CUI PROPRIETAS RELICTA EST, INTERIM LEGATORUM STIPULATIO PRAESTANDA EST. SED SI OMISERIT STIPULATIONEM, EXISTENTE CONDICIONE AD EXHIBENDUM EUM POSSE AGERE MARCELLUS AIT. SED SI IGNORANS HERES LEGATUM DECEM FRUCTUARIO DEDIT, AD EXHIBENDUM EUM NON TENERI PALAM EST: SUCCURRENDUM TAMEN LEGATARIO ADVERSUS FRUCTUARIUM MARCELLUS AIT. 18. SI AD FISCUM PORTIO HEREDITATIS PERVENERIT, CESSABIT ISTA STIPULATIO, QUIA NEC SOLET FISCUS SATISDARE. 19. QUI MINOREM PARTEM HEREDITATIS POSSIDET, CUM EX MAIORE PARTE HERES SIT, SI QUIDEM IPSO IURE MINUATUR PORTIO HEREDITATIS, SECURIOR ERIT HERES: NEQUE ENIM EX MAIORE PARTE EX STIPULATU TENETUR LEGATARIIS, QUAM EX QUA HERES EST: SI VERO NOMEN QUIDEM HEREDIS APUD EOS INTEGRUM MANEAT, VERUMTAMEN EFFECTU MINUS HABEANT HEREDITATIS ET CAVERINT LEGATORUM NOMINE, VIDENTUR ONERARI, QUIA IPSO IURE PRO EA PARTE LEGATA DEBENT, PRO QUA HEREDES SINT. SED ENIM AEQUISSIMUM EST NON MAIOREM PARTEM LEGATARIIS SOLVERE, QUAM CUIUS HABENT EMOLUMENTUM. HOC AUTEM EVENIT, CUM HEREDITAS PRO ALIQUA PARTE EX TREBELLIANO RESTITUITUR: NAM PRO RATA EXONERANDI SUNT HEREDES EIU PARTIS NOMINE, CUIUS EMOLUMENTUM SIBI ABLATUM EST. 20. SI EI, QUI IN ALTERIUS POTESTATE ERIT, INCERTA DIE LEGATUM FUERIT, CAVEBITUR EI, QUI HABET EUM IN POTESTATE, NON PRAECISE, SED SUB CONDICIONE „SI, CUM EIU LEGATI DIES CEDIT, IN POTESTATE SIT“. CETERUM SI SUI IURIS INVENIATUR, INIQUUM ESSE VISUM EST PATRI CAUTUM ESSE, CUM ALII LEGATUM DEBEATUR, QUAMQUAM ETSI SINE HAC ADIECTIONE CAVERETUR, VERUM TAMEN EXCEPTIONE PATREM VEL DOMINUM SUBMOVEREMUS, SI EXISTENTIS CONDICIONIS TEMPORE NON HABERENT EOS IN POTESTATE. EVENIT TAMEN SECUNDUM HOC, UT IN CASUM NON SIT DE LEGATO CAUTUM: NAM SI EXISTENTIS CONDICIONIS TEMPORE SUI IURIS SUNT, NON ERIT CAUTUM.

2. *PAPINIANUS LIBRO VICENSIMO OCTAVO QUAESTIONUM* NEC SI FORTE VELIT PATER CAVERE NEMINEM AMPLIUS PETITURUM, COMPELLENDUS ERIT HERES LEGATUM, QUOD IAM FILIUS PETERE POTEST, ALII QUAM CUI DEBETUR EXSOLVERE.

pět. Kdyby však vlastník nárokoval deset, bude odražen námitkou podvodu, pokud by mu byl dědic připraven plnit pět a převést na něho stipulaci, kterou se poživatel zaručil vrátit dědici pět. Jistě, pokud by měl odkazovník v držbě deset aureů²⁶, pak Marcellus²⁷ říká, že je třeba proti odkazovníkovi, pokud se mu poskytne záruka, udělit dědici nebo poživateli obdobnou žalobu²⁸. Je-li mu však deset odkázáno pod podmínkou, bude mít zatím po udělení záruky deset poživatel a odkazovníkovi, kterému bylo zanecháno vlastnictví, je třeba stipulovat odkaz²⁹. Pokud se však stipulace vzdá, pak Marcellus říká, že po splnění podmínky může žalovat na předložení. Pokud však nevědoucí dědic vydal poživateli odkaz deseti, je zřejmé, že mu z žaloby na předložení zavázán není. Marcellus říká, že je třeba odkazovníkovi pomoci proti poživateli. 18. Jestliže část pozůstalosti přejde na císařskou pokladnu, pak stipulace končí, není totiž zvykem, aby státní pokladna poskytovala záruky. 19. Dědic držící menší část pozůstalosti, přestože byl dědicem větší části, bude v bezpečnějším postavení, pokud se část pozůstalosti zmenšila ze samotného práva. Není tedy odkazovníkům zavázán ze stipulace z větší části, než z které je dědicem. Jestliže budou dědici všeho jen podle jména, zatímco ve skutečnosti budou mít z pozůstalosti méně a udělí záruku ohledně odkazů, má se za to, že jsou obtíženi, protože jsou k odkazům povinni z té části, k jaké jsou dědici. Je však nanejvýš spravedlivé, aby odkazovníkům neplnili více, než jaký mají prospěch. To se stává, když je nějaká část pozůstalosti vracena podle Trebelliánského usnesení senátu³⁰. Dědici totiž mají být zbaveni břemene v takovém poměru, v jakém jim byl odňat prospěch. 20. Pokud bude učiněn odkaz s neurčitým dnem³¹ tomu, kdo se nachází v něčí moci, bude poskytnuta záruka tomu, v čí moci je, a to nikoli jednoduše, ale pod podmínkou „pokud bude v jeho moci, když bude odkaz plněn“. Dále, pokud se stane osobou svého práva, pak je zřejmé, že je nespravedlivé, aby byla záruka poskytnuta otci, když odkaz přísluší jinému, ačkoli i kdyby byla záruka poskytnuta bez tohoto dodatku, přece bychom otce nebo pána³² námitkou odrazili, pokud by je neměli v moci v době, kdy se podmínka splnila. Nicméně se stává, že odkaz kvůli tomu není zabezpečen. Pokud jsou totiž v době splnění podmínky svého práva, záruky nebude.

2. PAPINIANUS ve 28. knize Otázek I kdyby snad chtěl udělit otec záruku, že nikdo nebude více žalovat³³, nebude dědic nucen³⁴ k odkazu³⁵, který již může požadovat syn, jiné osobě, než které má být plněno.

²⁶ Aureus byla zlatá mince v hodnotě 100 sesterciů, zavedená Caesarem.

²⁷ Ulpius Marcellus, právník z 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

²⁸ *Actio utilis* byla žaloba vytvořená podle vzoru již existujících žalob, jejíž znění bylo modifikováno, aby bylo možné poskytnout soudní ochranu.

²⁹ Jeho splnění.

³⁰ Viz pozn. 6.

³¹ Splnění.

³² Otoka.

³³ Na provedení odkazu.

³⁴ Doslova „dohnán“.

³⁵ K jeho plnění.

3. *ULPIANUS LIBRO SEPTUAGENSIMO NONO AD EDICTUM* SED ET IPSIS, QUI SUNT IN POTESTATE, CAVENDUM EST, QUEMADMODUM SOLET CAVERI, SI EADEM RES DUOBUS SUB DIVERSIS VEL CONTRARIIS CONDICIONIBUS RELICTA SIT: DUOBUS ENIM SATISDATUR, SED IN UTROQUE CASU ISDEM PERSONIS SATISDATIONEM SUBITURIS.

4. *IDEM LIBRO QUINTO DECIMO AD EDICTUM* SI EX CAUSA FIDEICOMMISSI SIT APUD ALIQUEM HEREDITAS NEC LEGATORUM SATISDAT, IN POSSESSIONEM ADVERSUS EUM LEGATARIUS MITTITUR.

5. *PAPINIANUS LIBRO VICENSIMO OCTAVO QUAESTIONUM PR.* POSTQUAM HERES AB HOSTIBUS CAPTUS EST, CONDICIO LEGATI, CUIUS NOMINE PROPOSITA STIPULATIONE CAUTUM FUERAT, EXTITIT: FIDEIUSSORES INTERIM TENERI NEGAVI, QUIA NEQUE IUS NEQUE PERSONA ESSET, AD QUAM VERBA STIPULATIONIS DERIGI POSSINT. 1. IMPERATOR MARCUS ANTONINUS <ANTONIUS> IULIO BALBO RESCRIPSIT EUM, A QUO RES FIDEICOMMISSAE PETEBANTUR, CUM APPELLASSET, CAVERE VEL, SI CAVEAT ADVERSARIUS, AD ADVERSARIUM TRANSFERRI POSSESSIONEM DEBERE. RECTE PLACUIT PRINCIPI POST PROVOCATIONEM QUOQUE FIDEICOMMISSI CAUTIONEM INTERPONI: QUOD ENIM ANTE SENTENTIAM, SI PETITIONIS DIES MORARETUR, FIERI DEBUIT, AMITTI POST VICTORIAM DILATA PETITIONE NON OPORTUIT. SED QUARE NON CAVERAT DE FIDEICOMMISSO QUI PROVOCaverit, SI CAVERET ADVERSARIUS, AD EUM POSSESSIONEM ESSE TRANSFERENDAM RESCRIPSIT, CUM ALIA SIT EDICTI CONDICIO? NON ENIM EXIGITUR A LEGATARIO VICE MUTUA CAUTUM, SED VICARIA CUSTODIAE GRATIA POSSESSIO DATUR ET QUI OPTINUIT IN POSSESSIONEM PER PRAETOREM AUT PRAESIDEM INDUCITUR. SED PRAETOR QUIDEM IN OMNIUM RERUM POSSESSIONE, QUAE IN CAUSA HEREDITARIA PERMANENT OMNIMODO, FIDEICOMMISSI SERVANDI GRATIA ESSE PERMITTIT: PRINCEPS AUTEM EARUM RERUM NOMINE, DE QUIBUS FUERAT IUDICATUM, MUTUAS ADMISIT CAUTIONES: SICUTI, CUM DE BONIS SUIS CONFERENDIS FILIUS ACCEPTA POSSESSIONE CAVERE NON POTEST, QUIA DENEGAMUS EI ACTIONES, DEFERTUR CONDICIO CAVENDI FRATRIBUS EX FORMA IURISDICTIONIS, QUOD EX PORTIONE FRATRIS FUERINT CONSECUti, CUM BONA PROPRIA CONFERRE COEPERIT, SE RESTITUTUROS. SED SI NEC IPSI CAVERE POSSINT, UTILITER PROBATUM EST VIRUM BONUM AB UTRAQUE PARTE ELIGENDUM,

3. *ULPIANUS v 79. knize K ediktu* Záruka má být udělena také těm, kdo jsou v moci jiného³⁶, a to stejným způsobem, jak je obvyklé záruku udělit, pokud je tatáž věc zanechána dvěma pod různými nebo opačnými podmínkami. Zaručeno je tedy oběma, ale v obou případech poskytují záruku stejné osoby.

4. *TENTÝŽ v 15. knize K ediktu* Jestliže se u někoho nachází pozůstalost z důvodu fideikomisu a neposkytne záruku ohledně odkazů, je obdařený z odkazu uveden do držby³⁷ proti všem.

5. *PAPINIANUS ve 28. knize Otázek* Poté, co byl dědic zajat nepřáteli, se splnila podmínka odkazu, který byl zajištěn předloženou stipulací. Odmítl jsem, že byli ručitelé zatím odpovědní, neboť zde není ani nárok³⁸, ani osoba, k níž by se mohla vztahovat slova stipulace. 1. Císař Antoninus³⁹ odepsal Iuliovi Balbovi⁴⁰, že ten, od něhož byly požadovány věci, které byly předmětem fideikomisu, pokud by se odvolal, buď udělí záruku, nebo kdyby složil záruku odpůrce, je třeba převést držbu⁴¹ na odpůrce. Císař správně rozhodl, že se po podání odvolání uděluje záruka fideikomisu⁴². To totiž, co mělo být učiněno před rozsudkem, pokud byla žaloba promlčena, nemá být v případě odložení žaloby⁴³ po vítězství ztraceno. Proč však odepsal, že kdyby neposkytl záruku fideikomisu ten, kdo se odvolal, a odpůrce záruku poskytl, má se na něho převést držba⁴⁴, když edikt stanoví jinak? Od obdařeného odkazem se totiž nevyžaduje, aby udělil záruku rovnou, ale uděluje se mu držba⁴⁵ kvůli péči⁴⁶ a ten, kdo nabude⁴⁷, bude uveden do držby praetorem nebo správcem provincie. Praetor však dovoluje, aby byl chráněn fideikomis, držbu všech věcí, které jsou z jakéhokoli důvodu v pozůstalosti. Císař však připustil vzájemné záruky ohledně těch věcí, o nichž bude vydán rozsudek. Tak jako se nemůže zaručit syn poté, co mu byla udělena držba⁴⁸ ohledně jeho uvedeného majetku⁴⁹, protože mu odmítáme žaloby, na základě soudní moci⁵⁰ přenáší na bratry podmínku udělení záruky, že vydají to, co získali z podílu bratra, když začne uvádět svůj majetek. Pokud však sami záruky poskytnout nemohou, pak je prospěšné, aby byl

³⁶ Otce rodiny.

³⁷ Pozůstalosti.

³⁸ Na odkaz.

³⁹ Císař Caracalla (vládl v letech 211–217 n. l.). Jedná se o přezdívkou císaře Marka Aurelia Severa Antonina, který tak byl zván podle galského pláště. Za účelem zvýšení daňového zatížení udělil r. 212 n. l. téměř všem obyvatelům Římské říše občanství. Dal zavraždit svého bratra Getu a také popravil známého právníka Aemilia Papiniana.

⁴⁰ Praetor, možná *praetor fideicommissarius*.

⁴¹ Pozůstalosti.

⁴² Jeho splnění.

⁴³ Jeho projednání z důvodu odvolání.

⁴⁴ Pozůstalosti.

⁴⁵ Pozůstalosti.

⁴⁶ O pozůstalost.

⁴⁷ Zvítězí ve sporu.

⁴⁸ Pozůstalosti.

⁴⁹ Jedná se o majetek, který konferoval při ucházení se o udělení držby pozůstalosti v rámci 1. třídy praetorské instestátní posloupnosti.

⁵⁰ Praetora.

APUD QUEM UT SEQUESTREM FRUCTUS DEPONANTUR QUIQUE UTILES ACTIONES A PRAETORE DATAS EXERCEAT. POSSESSIO AUTEM EX RESCRIPTO SUPRA RELATO NON ALITER AD EUM, QUI FIDEICOMMISSUM PETIT, TRANSFERTUR, QUAM SI CAVERIT, TAMETSI MAXIME ADVERSARIUS NON PER INOPIAM, SED PER CONTUMACIAM CAVERE NOLUERIT: SED SI IS QUI VICIT NON POSSIT CAVERE, VEL RES DEPONENDA VEL IURISDICTIO RESTITUENDA ERIT.

2. SI DIES AUT CONDICIO LEGATI FIDEI COMMISSI PETITIONEM ACTIONEMVE DIFFERRE DICATUR ET IDEO SATISDATIO DESIDERETUR, HERES AUTEM PER CALUMNIAM POSTULARI CONTENDAT ET RELICTUM NEGET, NON ALITER AUDIENDUS ERIT QUI CAVERE POSTULAT, QUAM SI SCRIPTURAM, QUA RELICTUM ADFIRMET, EXHIBUERIT. 3. CUM QUAEREBATUR, UBI FIDEICOMMISSI SERVANDI CAUSA CAVERI OPORTEAT, IMPERATOR TITUS ANTONINUS RESCRIPSIT, SI DOMICILIUM ROMAE NON HABERET HERES ET OMNIS HEREDITAS IN PROVINCIA ESSET, AD SATISDATIONEM FIDEICOMMISSI NOMINE IN PROVINCIAM FIDEICOMMISSARIUM REMITTENDUM ESSE. QUARE SI HERES IN EUM LOCUM CAVENDI GRATIA REMITTI DESIDERET, UBI DOMICILIUM HABET, LEGATARIUS AUTEM IBI CAVERI POSTULET, UBI EST HEREDITAS, NON ERIT HERES REMITTENDUS. IDQUE IMPERATOR TITUS ANTONINUS RESCRIPSIT. 4. QUIBUS LITTERIS ADIECTUM ET SI BONA IAM DISTRACTA SUNT VEL TESTATORIS PERMISSU VEL CONCEDENTE LEGATARIO, PRETIUM EORUM FIDEICOMMISSI SERVANDI CAUSA IN DEPOSITO HABENDUM.

6. *ULPIANUS LIBRO SEXTO FIDEICOMMISSORUM PR.* SI QUANDO INCERTA SUMMA EST FIDEICOMMISSI, QUI COGNOSCIT TAXATIONEM QUOQUE FIDEIUSSORES PETUNTUR. 1. ADMONENDI AUTEM SUMUS REBUS PUBLICIS REMITTI SOLERE SATISDATIONEM FIDEICOMMISSORUM ETIAM SI QUANDO NECESSITAS DANDI INTERCEDAT: REPROMISSIO PLANE EXIGENDA EST VOLUNTATI DEFUNCTI STATU IRI.

7. *PAULUS LIBRO SECUNDO MANUALIUM* FILIO VEL SERVO SUB CONDICIONE A PATRE DOMINOVE HEREDE INSTITUTO LEGATUM EST. HUIUS LEGATI SATIS PETERE NON POSSUNT: SED PENDENTE CONDICIONE EMANCIPATUS VEL MANUMISSUS SI SATIS PETANT, QUAERITUR, AN AUDIENDI SINT, NE BENEFICIUM PATRIS DOMINIVE IPSIS ONEROSUM SIT, AN SIBI IMPUTARE DEBERENT, QUI DEDERUNT EIS POSTULANDI ADVERSUS SE FACULTATEM. SED MELIUS EST PER MEDIOCRITATEM CAUSAM DIRIMERE, UT CAUTIONI TANTUM CUM HYPOTHECA SUARUM RERUM COMMITTANTUR.

oběma stranami vybrán dobrý⁵¹ muž, u něhož by byly, jako u soudního uschovatele, uloženy plody a který použije obdobné žaloby⁵² udělené praetorem. Podle výše uvedené písemné odpovědi však držba přechází na toho, kdo se domáhá fideikomisu, jen tehdy, když poskytne záruku, přestože odpůrce nechtěl udělit záruku nikoli z důvodu chudoby, ale ze vzdoru. Jestliže však ten, kdo zvítězil, záruku poskytnout nemůže, bude věc buď uschována, nebo na základě soudní pravomoci⁵³ vrácena. 2. Pokud se řekne, že stanovený termín nebo podmínka odkazu nebo fideikomisu odkládá jeho nárokování žalobou, a z tohoto důvodu je záruka žádoucí, avšak dědic tvrdí, že je to nárokováno zcela neoprávněně, a popírá, že bylo něco zanecháno⁵⁴, bude třeba vyslechnout toho, kdo požaduje záruku, pouze tehdy, pokud předloží dokument potvrzující zanechání. 3. Když byla položena otázka, kde má být udělena záruka splnění fideikomisu, císař Titus Antoninus⁵⁵ odepsal, že pokud dědic nemá stálý pobyt⁵⁶ v Římě a veškerá pozůstalost se nachází v provincii, je třeba poslat fideikomiséře za účelem zajištění fideikomisu do provincie. Proto, pokud si dědic přeje, aby byl kvůli poskytnutí záruky poslán na takové místo, odkud vyřizuje své záležitosti, odkazovník však požaduje poskytnutí záruky tam, kde se nachází pozůstalost, nebude dědic odeslán. Tak odepsal také císař Titus Antoninus. 4. K těmto slovům budiž dodáno, že i když již byl majetek prodán, ať na povolení zůstavitele, nebo se svolením odkazovníka, je třeba dát do úschovy⁵⁷ jeho cenu za účelem zajištění splnění fideikomisu.

6. ULPIANUS v 6. knize Fideikomisů Není-li hodnota fideikomisu určitá, provede ocenění ten, kdo rozhoduje, a to bude požadováno od ručitelů. 1. Je třeba mít na paměti, že stát je obvykle osvobozen od záruk fideikomisů, dokonce i když končí nutnost plnění. Samozřejmě je třeba vymoci záruku, aby byla splněna vůle zemřelého.

7. PAULUS ve 2. knize Příručky Synovi nebo otrokovi byl pod podmínkou zřízen odkaz⁵⁸ otce nebo pána ustanovené za dědice. Záruku za takovýto odkaz požadovat nemohou. Je však otázkou, když je nejisté, zda se podmínka splní, zda mají být vyslyšeni, dojde-li k propuštění z otcovské moci nebo na svobodu a požádají-li o záruku, aby je výhoda otce nebo pána nezatížila, a zda by měli vinit sami sebe, že jim dali možnost od nich požadovat⁵⁹. Při rozhodování případu⁶⁰ je správnější držet se střední cesty, aby udělili záruku pouze s hypotékou na svůj majetek.

⁵¹ Spravedlivý.

⁵² *Actio utilis* (také *actio ad exemplum*) byla žaloba zavedená praetorem, která rozšiřovala žalovatelnost analogickým použitím civilní žaloby.

⁵³ Praetor přikáže.

⁵⁴ Odkazem nebo fideikomisem.

⁵⁵ Viz pozn. 11.

⁵⁶ Jedná se o tzv. *domicilium*, místo, odkud jsou řízeny něčí záležitosti.

⁵⁷ Soudní.

⁵⁸ K tíži.

⁵⁹ Záruku.

⁶⁰ Takovéhoho.

8. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO OCTAVO AD SABINUM* CUM LEGATORUM NOMINE SATISDATUM EST, SIMUL DIES LEGATORUM CESSIT, PROTINUS ISDEM DIEBUS ETIAM EX STIPULATIONE DEBENTUR,

9. *PAULUS LIBRO DUODECIMO AD SABINUM* NON TAMEN UT STATIM PETI POSSINT: DEBERI ENIM DICIMUS ET QUOD DIE CERTA LEGATARIO PRAESTARI OPORTET, LICET DIES NONDUM VENERIT.

10. *POMPONIUS LIBRO VICENSIMO SEXTO AD SABINUM* SI A TE HEREDE LEGATUM MIHI SIT SUB CONDICIONE TUQUE, POSTQUAM ADIERIS HEREDITATEM, SATISDEDERIS LEGATORUM ET POST MORTEM TUAM ANTE ADITAM TUAM HEREDITATEM CONDICIO LEGATI EXTITERIT, SABINUS AIT FIDEICOMMISSORES MIHI TENERI, QUIA OMNIMODO DARI OPORTET LEGATUM ET IN REM ESSET CONCEPTA STIPULATIO.

11. *GAIUS LIBRO TERTIO DECIMO AD EDICTUM PROVINCIALE* SI LEGATARIIS, QUI ADVERSUS ME IN POSSESSIONEM LEGATORUM SERVANDORUM CAUSA MISSI SUNT, PROCURATOR VEL QUIS ALIUS MEO NOMINE CAVERIT, PERINDE MIHI PRAETOR ACCOMMODAT INTERDICTUM, QUO IUBEANTUR DISCEDERE LEGATarii POSSESSIONE, AC SI EGO CAVISSEM.

12. *MARCIANUS LIBRO SEPTIMO INSTITUTIONUM* LICET, UT NON PETATUR CAUTIO, CONDICIO TESTAMENTO SCRIPTA FUERIT, NON VIDETUR CONDICIO: ET IDEO LICET DESIDERAVERIT QUIS CAVERI SIBI, NON VIDETUR CONDICIONE DEFECTUS, QUIA POSTQUAM REMITTI TALEM CAUTIONEM IURE PUBLICO PLACUIT, NEC ONUS CAUTIONIS SEQUITUR NEC QUIDEM CONDICIO INTELLEGITUR.

13. *NERATIUS LIBRO SEPTIMO MEMBRANARUM* EI QUOQUE, CUI LEGATORUM ACTIO DATUR IN EUM, QUI PRAETERMISSA INSTITUTIONE AB INTESTATO POSSIDET HEREDITATEM, LEGATORUM SATISDATUR ET, NISI SATISDABITUR, IN POSSESSIONEM LEGATORUM SERVANDORUM CAUSA MITTITUR: NAM HAEC QUOQUE PRAETOR PERINDE SALVA ESSE VULT ATQUE EA QUAE IURE CIVILI DEBENTUR. IDEM ARISTONI PLACET.

14. *ULPIANUS LIBRO SEPTUAGENSIMO NONO AD EDICTUM PR.* HAEC STIPULATIO ET IN FIDEICOMMISSIS LOCUM HABET, SIVE PURE FIDEICOMMISSUM SIT RELICTUM SIVE EX DIE CERTA VEL INCERTA VEL SUB CONDICIONE, SIVE RES ALIQUA SIVE HEREDITAS SIVE IUS ALIQUOD RELICTUM EST. 1. DIVUS QUOQUE PIUS RESCRIPSIT, QUOTIENS EVIDENS RES

8. *ULPIANUS* ve 48. knize *K Sabinovi* Když je udělena záruka odkazů, nastává zároveň den odkazů⁶¹ a ve stejných dnech jsou hned dluženy ze stipulací,

9. *PAULUS* ve 12. knize *K Sabinovi* nikoli však tak, že mohou být hned požadovány. Říkáme totiž, že něco přísluší, také o tom, co má být odkazovníkovi plněno stanoveného dne, přestože den ještě nenadešel.

10. *POMPONIUS* ve 26. knize *K Sabinovi* Jestliže mi od tebe jako dědice náleží odkaz pod podmínkou a udělil ty jsi po přijetí pozůstalosti záruku⁶² odkazu a po tvé smrti se podmínka splnila předtím, než byla přijata pozůstalost po tobě, Sabinus⁶³ říká, že mi ručitelé odpovídají, neboť odkaz mi má být v každém případě předán a stipulace měla věcný charakter.

11. *GAIUS* ve 13. knize *K provinčnímu ediktu* Jestliže se odkazovníkům, kteří byli proti mně uvedeni do držby za účelem splnění odkazů⁶⁴, zaručí zástupce nebo někdo jiný mým jménem, pak mi praetor udělí interdikt⁶⁵, kterým se odkazovníkům přikazuje opustit držbu, jako kdybych se zaručil já.

12. *MARCIANUS* v 7. knize *Institucí* I když je v závěti napsána podmínka, aby nebyla požadována záruka, nemá se za to, že se jedná o podmínku. Proto i když požádá⁶⁶, aby mu byla udělena záruka, nemá se za to, že se vzepřel podmínce, neboť jak bylo podle veřejného práva přijato, poté, co byl od takovéto podmínky osvobozen, nenásleduje ani bříme podmínky, ani to za podmínku není považováno.

13. *NERATIUS* v 7. knize *Svitků* Také tomu, komu je udělena žaloba z odkazu proti tomu, kdo odmítl pozůstalost na základě závěti a drží⁶⁷ jako dědic ze zákona⁶⁸, se zaručuje za odkaz, a pokud zaručeno není, je za účelem splnění odkazu uveden do držby⁶⁹, neboť praetor chce, aby toto zůstalo zachováno stejně jako ty věci, na které je nárok podle civilního práva. S tím souhlasí také Aristo⁷⁰.

14. *ULPIANUS* v 79. knize *K ediktu* Tato stipulace má místo také u fideikomisu, ať již je zanechán bez podmínky, k určitému datu nebo neurčitému, nebo pod podmínkou, nebo k nějaké⁷¹ věci, nebo k pozůstalosti⁷², nebo nějaké právo. 1. Také božský Pius⁷³

⁶¹ Jejich splnění.

⁶² Splnění.

⁶³ Massurius Sabinus, jeden z nejvýznamnějších římských právníků 1. stol. n. l. Jako prvním z jezdeckého stavu mu bylo propůjčeno *ius respondendi*, právo dávat právní rady v zastoupení císaře. Zakladatel školy sabiniánů. Napsal zejména *Ius civile*, *Ad edictum*, *Responsa* a mnoho dalších.

⁶⁴ Protože jsem se odmítl za splnění odkazů zaručit.

⁶⁵ *Interdictum* bylo mimosoudním příkazem nebo zákazem praetora, který sám rozhodoval ve zkráceném řízení. Jeho cílem bylo například zabránit hrozící škodě nebo obnovit držbu věci. Vznikl jako nástroj ochrany veřejných a posvátných věcí.

⁶⁶ Odkazovník.

⁶⁷ Pozůstalost.

⁶⁸ Podle praetorského ediktu.

⁶⁹ Pozůstalosti.

⁷⁰ T. Aristo, právník působící na přelomu 1. a 2. stol. n. l., člen císařské rady za vlády císaře Traiana.

⁷¹ Určité.

⁷² Celé.

⁷³ Viz pozn. 11.

EST, UT CERTUM SIT NULO MODO FIDEICOMMISSO LOCUM ESSE, PERQUAM INIQUUM ESSE SUPERVACUA CAUTIONE ONERARI HEREDEM.

15. *PAULUS LIBRO SEPTUAGENSIMO QUINTO AD EDICTUM PR.* ETIAM DE PRAESENTI LEGATO LOCUM HABET HAEC SATISDATIO, QUONIAM NONNULLAS MORAS EXERCITIO IUDICII HABET. 1. SI ET AB HEREDE INSTITUTO LEGATORUM SATIS ACCEPERIT LEGATARIUS ET A TREBELLIANO FIDEICOMMISSARIO, UTRAQUE QUIDEM STIPULATIO COMMITTETUR, SED EXCEPTIONE SE TUEBITUR HERES, QUIA CAVERE NON DEBUERIT. SED SI PARS HEREDITATIS RESTITUTA SIT, AB UTROQUE CAVENDUM EST. 2. ETIAM SI AB INTESTATO DEBEATUR FIDEICOMMISSUM, LOCUM HABET HAEC STIPULATIO.

16. *GAIUS LIBRO VICENSIMO SEPTIMO AD EDICTUM PROVINCIALE* SI DUO EIUSDEM NOMINIS DE LEGATO CONTENDANT, UTRISQUE SATISDATUR: NEC ONERARI HEREDEM, CUM POSSIT EOSDEM FIDEIUSSORES AD UTRAMQUE STIPULATIONEM ADHIBERE, QUI ET IPSI NON ONERANTUR, CUM FUTURUM SIT, UT UNI TENERENTUR.

17. *PAULUS LIBRO QUADRAGENSIMO OCTAVO AD EDICTUM* SI AB UNO EX HEREDIBUS LEGATORUM SATIS ACCIPIMUS, CUM AB OMNIBUS HEREDIBUS NOBIS LEGATUM ESSET: SI PARS COHEREDIS ADCRESCAT PROMISSORI, IN TOTUM FIDEIUSSORES TENENTUR, SI SOLIDUM LEGATUM IS COEPERIT DEBERE.

18. *SCAEVOLA LIBRO VICENSIMO NONO DIGESTORUM PR.* QUAE FILIUM LEGITIMUM RELINQUEBAT, PATREM EUNDEMQUE COLLIBERTUM EX ASSE SCRIPSIT HEREDEM FIDEIQUE EIUS COMMISIT, UT, QUIDQUID AD EUM EX HEREDITATE EIUS PERVENISSET, CUM MORERETUR, RESTITUERET FILIO TESTATRICIS NEPOTI SUO, ET HAEC VERBA ADIECIT: „SATIS A SEIO PATRE MEO EXIGI VETO.“ QUAESITUM EST, CUM ISTE SEIUS SUBSTANTIAM SUAM DISSIPAT ET VERETUR PATER FIDEICOMMISSarii, NE INANE FIDEICOMMISSUM CONSTITUATUR, AN AD SATISDATIONEM FIDEICOMMISSi NOMINE PATREM DEFUNCTAE COMPELLERE POSSIT. RESPONDIT SECUNDUM EA QUAE PROPONERENTUR NON COMPELLENDUM CAVERE. 1. IDEM QUAESIIT: TESTATRICEM APUD MARITUM SUUM, EX QUO FILIUM RELIQUERAT, RES DEPOSUISSE NON EXACTA CAUTIONE DEPOSITIONIS: AN EA RES PATRI HEREDI RESTITUI DEBEAT? AN VERO QUONIAM EMOLUMENTUM TOTIUS HEREDITATIS AD FILIUM DEFUNCTAE REVERTI DEBERET, APUD MARITUM REMANERET, APUD QUEM DOS REMANSISSET? RESPONDIT, QUOD MULIERIS MANSISSET NEC IN DOTE FUISSET, RESTITUENDUM ESSE HEREDI. 2. TUTOR, QUI ET COHERES PUPILLI ERAT, ABSENTE PUPILLO, CUM ADMONUERUNT EUM LEGATarii, FIDEICOMMISSi NOMINE IN SOLIDUM IPSE CAVIT. QUAESITUM EST, AN IN PUPILLUM ADULTUM FACTUM DANDA SIT UTILIS ACTIO. RESPONDIT DANDAM.

odepsal, že je záležitost kolikrát jasná tak, že je jisté, že se v žádném případě nejedná o fideikomis, pročez je velice nespravedlivé zatěžovat dědice udělením záruky.

15. PAULUS v 75. knize *K ediktu* Tato záruka má místo také u odkazu vykonatelného hned, protože soudní řízení někdy způsobuje zdržení. 1. Jestliže odkazovník dostal záruku jak od ustanoveného dědice, tak i od fideikomiséře podle Trebelliánského usnesení senátu⁷⁴, jsou pak závazné obě stipulace, avšak dědic se bude moci bránit námitkou, neboť záruku poskytnout nemusel. Je-li však vydána část pozůstalosti, musí se zaručit oba. 2. Tato stipulace má místo, také když fideikomis přísluší při dědění ze zákona.

16. GAIUS ve 27. knize *K provinčnímu ediktu* Pokud se o odkaz přou dva stejného jména, zaručuje se oběma. Dědic však není zatížen, protože může u obou stipulací použít stejného ručitele, ani oni⁷⁵ nejsou zatíženi, protože budou v budoucnu povinni jen jednomu.

17. PAULUS ve 48. knize *K ediktu* Jestliže přijímáme záruku splnění odkazu od jednoho z dědiců, přestože nám odkaz přísluší ode všech dědiců, a pokud podíl spoludědice přiroste slibujícím, odpovídají ručitelé za celek, jestliže celý odkaz začal příslušet od něho.

18. SCAEVOLA ve 29. knize *Digest* Ta, která zanechala legitimního syna⁷⁶, ustanovila dědicem k celé pozůstalosti otce, který byl jejím spolupropuštěncem⁷⁷, a svěčila jeho poctivosti⁷⁸, aby synovi zůstavitelky a svému vnukovi zanechal po své smrti vše, co obdrží z její pozůstalosti, a připojila tato slova: „Zakazuji požadovat záruku od mého otce Seia.“ Je otázkou, zda když tento Seius rozhazuje svůj majetek a otec fideikomiséře se obává, aby se fideikomis nestal prázdným, může přinutit otce zemřelého, aby se za fideikomis⁷⁹ zaručil. Odpověď⁸⁰, že podle toho, co bylo předloženo, ho k poskytnutí záruky nutit nemůže. 1. Tentýž se dotázal, zda pokud by zůstavitelka uschovala věci bez poskytnutí záruky za úschovu u svého manžela, s nímž měla syna, mohly by být tyto věci vydány otci i dědici. Zda také, když měl být veškerý zisk z pozůstalosti vydán synovi zemřelého, měly zůstat u manžela, u něhož zůstalo věno. Odpověď⁸¹, že to, co náleželo ženě a nebylo věnem, má být vydáno dědici. 2. Poručník, který byl spoludědicem poručence, udělil sám záruku za celý fideikomis za nepřítomnosti poručence poté, co byl odkazovníky upomenut. Je otázkou, zda má být udělena obdobná žaloba⁸² proti poručenci poté, co se stane dospělým. Odpověď⁸³, že udělena bude.

⁷⁴ Viz pozn. 6. To znamená, že fideikomiséři byla vydána pozůstalost.

⁷⁵ Ručitelé.

⁷⁶ Narozeneho z řádného manželství.

⁷⁷ Oba byli propuštěni na svobodu stejným pánem.

⁷⁸ Jedná se o fideikomis.

⁷⁹ Jeho splnění.

⁸⁰ Quintus Cervidius Scaevola, významný právník 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

⁸¹ Viz pozn. 80.

⁸² Viz pozn. 80.

⁸³ Viz pozn. 80.

LIBER TRICESIMUS SEPTIMUS

TITULUS PRIMUS

DE BONORUM POSSESSIONIBUS

1. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO NONO AD EDICTUM* BONORUM POSSESSIO ADMISSA COMMODA ET INCOMMODA HEREDITARIA ITEMQUE DOMINIUM RERUM, QUAE IN HIS BONIS SUNT, TRIBUIT: NAM HAEC OMNIA BONIS SUNT CONIUNCTA.

2. *IDEM LIBRO QUARTO DECIMO AD EDICTUM* IN OMNIBUS ENIM VICE HEREDUM BONORUM POSSESSORES HABENTUR.

3. *IDEM LIBRO TRIGENSIMO NONO AD EDICTUM* PR. BONA AUTEM HIC, UT PLERUMQUE SOLEMUS DICERE, ITA ACCIPIENDA SUNT UNIVERSITATIS CUIUSQUE SUCCESSIONEM, QUAE SUCCEDITUR IN IUS DEMORTUI SUSCIPITURQUE EIUS REI COMMODUM ET INCOMMODUM: NAM SIVE SOLVENDO SUNT BONA SIVE NON SUNT, SIVE DAMNUM HABENT SIVE LUCRUM, SIVE IN CORPORIBUS SUNT SIVE IN ACTIONIBUS, IN HOC LOCO PROPRIE BONA APPELLABUNTUR. 1. HEREDITATIS AUTEM BONORUMVE POSSESSIO, UT LABEO SCRIBIT, NON UTI RERUM POSSESSIO ACCIPIENDA EST: EST ENIM IURIS MAGIS QUAM CORPORIS POSSESSIO. DENIQUE ETSI NIHIL CORPORALE EST IN HEREDITATE, ATTAMEN RECTE EIUS BONORUM POSSESSIONEM ADGNITAM LABEO AIT. 2. BONORUM IGITUR POSSESSIONEM ITA RECTE DEFINIEMUS IUS PERSEQUENDI RETINENDIQUE PATRIMONII SIVE REI, QUAE CUIUSQUE CUM MORITUR FUIT. 3. INVITO AUTEM NEMINI BONORUM POSSESSIO ADQUIRITUR. 4. A MUNICIPIBUS ET SOCIETATIBUS ET DECURIIS ET CORPORIBUS BONORUM POSSESSIO ADGNOSCI POTEST. PROINDE SIVE ACTOR EORUM NOMINE ADMITTAT SIVE QUIS ALIUS, RECTE COMPETET BONORUM POSSESSIO: SED ET SI NEMO PETAT VEL ADGNOVERIT BONORUM POSSESSIONEM NOMINE MUNICIPII, HABEBIT MUNICIPIUM BONORUM POSSESSIONEM PRAETORIS EDICTO. 5. DARI AUTEM BONORUM POSSESSIO POTEST TAM PATRIS FAMILIAS QUAM FILII FAMILIAS, SI MODO IUS TESTANDI HABUIT DE PECULIO CASTRENSI VEL QUASI CASTRENSI. 6. SED ET EIUS, QUI APUD HOSTES DECESSIT, BONORUM POSSESSIONEM ADMITTI POSSE, QUAMVIS IN SERVITUTE DECEDAT, NULLA DUBITATIO EST. 7. ADQUIRERE QUIS BONORUM POSSESSIONEM POTEST VEL PER SEMETIPSUM VEL PER ALIUM. QUOD SI ME NON MANDANTE BONORUM POSSESSIO MIHI PETITA SIT, TUNC COMPETET, CUM RATUM HABUERO ID QUOD ACTUM EST. DENIQUE SI ANTE DECESSERO QUAM RATUM HABEAM, NULLA DUBITATIO EST QUIN NON COMPETET MIHI BONORUM POSSESSIO, QUIA NEQUE EGO RATUM HABUI NEQUE HERES MEUS RATUM HABERE POTEST, CUM AD EUM NON TRANSEAT IUS BONORUM POSSESSIONIS. 8. SI CAUSA COGNITA BONORUM POSSESSIO DETUR, NON ALIBI DABITUR QUAM PRO TRIBUNALI, QUIA NEQUE DECRETUM DE PLANO INTERPONI

TŘICÁTÁ SEDMÁ KNIHA

PRVNÍ TITUL

O DRŽBĚ POZŮSTALOSTI⁸⁴

1. *ULPIANUS* ve 39. knize *Kediktu* Držbou pozůstalosti se uděluje přijetí výhod i obtíží pozůstalosti a také vlastnictví věcí⁸⁵, které jsou součástí majetku, protože to vše je s majetkem spojeno.

2. *TENTÝŽ* ve 14. knize *Kediktu* Držitelé pozůstalosti jsou tedy ve všem dědici.⁸⁶

3. *TENTÝŽ* ve 39. knize *Kediktu* Tento majetek je však, jak jsme často zvyklí říkat, chápán tak, že se jedná o všeobecné nastoupení po někom, po kom se nastupuje do práv zemřelého, a přijímají se jeho věci, výhody i obtíže. Protože ať již je majetek aktivní, nebo není, ať přináší škodu, nebo zisk, ať sestává z věcí, nebo z žalob, je v těchto souvislostech správně označován jako majetek. 1. Držba pozůstalostního majetku se však nechápe, jak napsal *Labeo*⁸⁷, jako držba věcí. Je to totiž spíše právo než hmotná držba. Konečně, i když se v pozůstalosti nenachází nic hmotného, i tak, jak říká *Labeo*, se správně uvádí do držby majetku. 2. Držbu pozůstalosti správně definujeme jako nabývání a podržení majetku nebo věcí, které byly někoho, když zemřel. 3. Nikdo nezíská držbu pozůstalosti proti své vůli. 4. K držbě pozůstalosti mohou být připuštěna municipia⁸⁸, společnosti, městské rady a spolky. Pročež jim držba pozůstalosti přísluší řádně, ať již byla udělena v jejich jménu jednateli, nebo někomu jinému. I kdyby nikdo jménem municipia pozůstalost nepožadoval, získá municipium držbu pozůstalosti na základě vyhlášky praetora. 5. Držba pozůstalosti je možná jak po otci rodiny, tak po synovi pod otcovskou mocí, pokud měl možnost pořídit závět ohledně táborového⁸⁹ nebo jakoby táborového pekulia⁹⁰. 6. Není žádných pochyb, že držbu pozůstalosti lze připustit také po tom, kdo zemřel u nepřátel, přestože zemřel jako otrok. 7. Držbu pozůstalosti je možné nabýt buď osobně, nebo skrze jiného. Jestli bude požadována držba pozůstalosti bez mého příkazu, bude mi příslušet, pokud dodatečně schválím to, co bylo učiněno. Konečně, pokud zemřu dříve, než dodatečně schválím, pak není žádných pochyb o tom, že mi držba pozůstalosti nepřisluší, protože jsem to dodatečně neschválil ani já, ani to nemůže dodatečně schválit můj dědic, protože na něho nepřechází právo na držbu pozůstalosti. 8. Pokud je udělena držba pozůstalosti po vyšetření případu, nemůže být udělena jinde než na soudu⁹¹, neboť ani rozhodnutí

⁸⁴ C. Th. 4, 1; C. I. 6, 11; Inst. 3, 9.

⁸⁵ Zde spíše panství nad věcmi.

⁸⁶ Podle civilního práva.

⁸⁷ M. Antistius Labeo, právník Augustovy doby (více viz Příloha, I. díl).

⁸⁸ *Municipium* bylo město, jehož obyvatelé od Říma obdrželi určitou míru samosprávy a jim odpovídající povinnosti.

⁸⁹ *Peculium castrense* byl majetek syna, který ho získal v době své vojenské služby. Sice byl ve vlastnictví otce rodiny, ale syn mohl ohledně něj například svobodně pořídit závět.

⁹⁰ Viz pozn. 89.

⁹¹ Tam, kde je vykonávána jurisdikce příslušného úředníka.

NEQUE CAUSA COGNITA BONORUM POSSESSIO ALIBI QUAM PRO TRIBUNALI DARI POTEST. 9. IN BONORUM POSSESSIONE SCIENDUM EST IUS ESSE ADCRESCENDI: PROINDE SI PLURES SINT, QUIBUS BONORUM POSSESSIO COMPETIT, QUORUM UNUS ADMISIT BONORUM POSSESSIONEM, CETERI NON ADMISERUNT,

4. *GAIUS LIBRO OCTAVO AD LEGEM IULIAM ET PAPIAM* VELUTI QUOD SPREVERUNT IUS SUUM AUT TEMPORE BONORUM POSSESSIONIS FINITO EXCLUSI SUNT AUT ANTE MORTUI SUNT QUAM PETIERUNT BONORUM POSSESSIONEM,

5. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO NONO AD EDICTUM EI*, QUI ADMISIT, ADCRESCENT ETIAM HAE PORTIONES, QUAE CETERIS COMPETERENT, SI PETISSENT BONORUM POSSESSIONEM.

6. *PAULUS LIBRO QUADRAGENSIMO PRIMO AD EDICTUM PR.* SED CUM PATRONO QUIDEM CONTRA TABULAS CERTAE PATRIS BONORUM POSSESSIONEM PRAETOR POLLICEATUR, SCRIPTO AUTEM HEREDI SECUNDUM TABULAS ALTERIUS PARTIS: CONVENIT NON ESSE IUS ADCRESCENDI. IGITUR NON PETENTE SCRIPTO SECUNDUM TABULAS ALTERIUS QUOQUE PARTIS NOMINATIM PATRONO POSSESSIONEM POLLICETUR, CUM CETERI, QUIBUS ADCRESCENDI IUS EST, SEMEL DEBENT ADGNOSCERE BONORUM POSSESSIONEM. 1. BONORUM POSSESSIONIS BENEFICIUM MULTIPLEX EST: NAM QUAEDAM BONORUM POSSESSIONES COMPETUNT CONTRA VOLUNTATEM, QUAEDAM SECUNDUM VOLUNTATEM DEFUNCTORUM, NEC NON AB INTESTATO HABENTIBUS IUS LEGITIMUM VEL NON HABENTIBUS PROPTER CAPITIS DEMINUTIONEM. QUAMVIS ENIM IURE CIVILI DEFICIENT LIBERI, QUI PROPTER CAPITIS DEMINUTIONEM DESIERUNT SUI HEREDES ESSE, PROPTER AEQUITATEM TAMEN RESCINDIT EORUM CAPITIS DEMINUTIONEM PRAETOR. LEGUM QUOQUE TUENDARUM CAUSA DAT BONORUM POSSESSIONEM. 2. NOTIS SCRIPTAE TABULAE NON CONTINENTUR EDICTO, QUIA NOTAS LITTERAS NON ESSE *PEDIUS LIBRO VICESIMO QUINTO AD EDICTUM* SCRIBIT.

7. *ULPIANUS LIBRO PRIMO AD SABINUM PR.* SERVUS BONORUM POSSESSIONEM RECTE ADMITTERE POTEST, SI PRAETOR DE CONDICIONE EIUS CERTUS SIT: NAM ET ABSENTI ET NON PETENTI DARI BONORUM POSSESSIO POTEST, SI HOC IPSUM PRAETOR NON IGNORET. ERGO ET FEMINA POTERIT ALII BONORUM POSSESSIONEM PETERE. 1. IMPUBES NEC BONORUM POSSESSIONEM ADMITTERE NEC IUDICIUM SINE TUTORIS AUCTORITATE ACCIPERE POTEST. 2. *QUIA TUTOR PUPILLO ET PATER INFANTI FILIO BONORUM POSSESSIONEM PETERE POS-* SUNT, DIES, QUIBUS TUTOR AUT PATER SCIT, CEDERE PLACET.

o vyrovnání, ani udělení pozůstalosti po vyšetření případu nemůže být vydáno jinde než na soudu. 9. Je třeba vědět, že držba pozůstalosti se týká právo přírůstku. Pročež pokud držba pozůstalosti přísluší více⁹² a jeden byl připuštěn k držbě pozůstalosti a ostatní připuštění nebyli,

4. *GAIUS v 8. knize K zákonu Iulia a Papia* například, když svým právem pohrdli nebo byli vyloučeni, protože jim uplynula doba⁹³ držby pozůstalosti, nebo zemřeli dříve, než požádali o držbu pozůstalosti,

5. *ULPIANUS ve 39. knize K ediktu* pak těm, kteří byli připuštěni, přírůstají také ty části, které by příslušely ostatním, kdyby o držbu pozůstalosti požádali.

6. *PAULUS ve 41. knize K ediktu* Právo přírůstku však nepřísluší, když praetor závazně slibuje proti závěti⁹⁴ držbu určité části pozůstalosti patronovi a jinou část dědicům uvedeným v závěti. Pokud tedy uvedený v závěti nepožádá, závazně slibuje⁹⁵ držbu další části jmenovitě patronovi, protože ti, kterým právo přírůstku přísluší, musí vždy o držbu pozůstalosti požádat. 1. Držba pozůstalosti má rozmanité výhody, neboť někdy držba pozůstalosti přísluší proti vůli, jindy shodně s vůlí zůstavitele, rovněž osobám majícím zákonný nárok⁹⁶, nebo nemajícím kvůli úpadku práv⁹⁷. Ačkoli tedy podle civilního práva chybí děti⁹⁸, které kvůli úpadku práv přestaly být vlastními dědici⁹⁹, přece však praetor s ohledem na spravedlnost jejich úpadek práv ruší¹⁰⁰. Kvůli ohledu na zákony jim uděluje držbu pozůstalosti. 2. Edikt se nevztahuje na závěti psané značkami¹⁰¹, protože, jak napsal Pedius¹⁰² ve dvanácté knize K ediktu, značky nejsou písmena.

7. *ULPIANUS v 1. knize K Sabinovi* Jestliže si je praetor jistý ohledně postavení otroka, může ho správně připustit k držbě pozůstalosti. Pokud to praetorovi není neznámo, může udělit držbu pozůstalosti také nepřítomnému nebo nepožadujícímu. Také žena by tedy mohla požadovat držbu pozůstalosti pro jiného. 1. Bez souhlasu poručníka nemůže být nedospělec připuštěn k držbě pozůstalosti ani přijmout soudní řízení¹⁰³. 2. Protože poručník pro svěřence a otec pro nedospělého syna mohou požadovat držbu pozůstalosti, uznává se, že termín nastane¹⁰⁴, až se to poručník nebo otec dozví.

⁹² Osobám.

⁹³ V níž mohli požádat o udělení.

⁹⁴ Jedná se o nárok nepominutelných dědiců.

⁹⁵ Praetor.

⁹⁶ Dědicům ze zákona.

⁹⁷ Nejsou již agnáty.

⁹⁸ Potomci.

⁹⁹ Tzv. vlastní dědic (*heres suus*) se v důsledku smrti zůstavitele stává osobou *sui iuris* a získává právní subjektivitu i způsobilost k právnímu jednání.

¹⁰⁰ Povolává je.

¹⁰¹ Písašskými zkratkami.

¹⁰² Sex. Pedius, římský právník v 1. pol. 2. stol. n. l. Autor rozsáhlého komentáře k praetorskému ediktu a ediktu kurulských aedilů.

¹⁰³ Uzavřít *litiscontestatio* (dohodu o vedení sporu).

¹⁰⁴ Běh lhůty pro přihlášení se o držbu pozůstalosti.

8. *PAULUS LIBRO OCTAVO AD PLAUTIUM* TUTOR AUTEM BONORUM POSSESSIONEM PUPILLO COMPETENTEM REPUDIARE NON POTEST, QUIA TUTORI PETERE PERMISSUM EST, NON ETIAM REPUDIARE.

9. *POMPONIUS LIBRO TERTIO AD SABINUM* SI PLURES GRADUS SINT POSSESSIONIS ADMITTENDAE, QUAMDIU INCERTUM SIT PETIERIT NEC NE PRIOR, POSTERIORI DIEM NON PROCEDERE CONSTAT.

10. *PAULUS LIBRO SECUNDO AD SABINUM* IN BONORUM POSSESSIONIBUS IURIS IGNORANTIA NON PRODEST, QUO MINUS DIES CEDAT, ET IDEO HEREDI INSTITUTO ET ANTE APERTAS TABULAS DIES CEDIT. SATIS EST ENIM SCIRE MORTUUM ESSE SEQUE PROXIMUM COGNATUM FUISSE COPIAMQUE EORUM QUOS CONSULERET HABUISSE: SCIENTIAM ENIM NON HANC ACCIPI, QUAE IURIS PRUDENTIBUS SIT, SED EAM, QUAM QUIS AUT PER SE HABEAT AUT CONSULENDO PRUDENTIORES ADSEQUI POTEST.

11. *GAIUS LIBRO QUARTO DECIMO AD EDICTUM PROVINCIALE* SI PUPILLO TUTOR BONORUM POSSESSIONEM PETIERIT ET PLUS INCOMMODI QUAM COMMODI HAEC BONORUM POSSESSIO HABEAT, TUTOR TUTELAE IUDICIO TENETUR.

12. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO OCTAVO AD EDICTUM PR.* NON EST AMBIGENDUM, QUOD PLERUMQUE ET CONTRA FISCUM ET CONTRA REM PUBLICAM ADMITTI DEBEANT QUIDAM, UT PUTA VENTER, ITEM FURIOSUS, ITEM IS QUI CAPTIVI BONORUM POSSESSIONEM PETIT. 1. UBICUMQUE LEX VEL SENATUS VEL CONSTITUTIO CAPERE HEREDITATEM PROHIBET, ET BONORUM POSSESSIO CESSAT.

13. *AFRICANUS LIBRO QUINTO QUAESTIONUM* EDICTO PRAETORIS BONORUM POSSESSIO HIS DENEGATUR, QUI REI CAPITALIS DAMNATI SUNT NEQUE IN INTEGRUM RESTITUTI SUNT. REI AUTEM CAPITALIS DAMNATUS INTELLEGITUR IS, CUI POENA MORS AUT AQUAE ET IGNIS INTERDICTIO SIT. CUM AUTEM IN RELEGATIONEM QUIS ERIT, AD BONORUM POSSESSIONEM ADMITTITUR.

14. *PAPINIANUS LIBRO TERTIO DECIMO QUAESTIONUM* CUM QUIDAM PROPINQUUS FALSUM TESTAMENTUM ACCUSARET AC POST LONGUM SPATIUM TEMPORIS PROBASSET, LICET DIES EI PETENDAE POSSESSIONIS, QUAM FORTE CERTUS ACCUSATIONIS PETERE DEBUIT, CESSISSE VIDETUR, ATTAMEN QUIA HOC PROPOSITO ACCUSATIONEM INSTRUIT, UT SUUM IUS SIBI SERVET, ADGNOVISSE SUCCESSIONEM NON IMMERITO VIDEBITUR.

15. *PAULUS LIBRO UNDECIMO RESPONSORUM* PAULUS RESPONDIT PETITIONEM MATRIS SOLAM NON ADQUISISSE FILIAE IMPUBERI BONORUM POSSESSIONEM, NISI SI IS QUI EAM DEDIT EVIDENTER VOLUIT EAM IMPUBERI DARE.

8. PAULUS v 8. knize K Plautiovi Poručník nemůže odmítnout držbu pozůstalosti příslušející svěřenci, protože poručníkovi je dovoleno požadovat, nikoli však odmítnout.

9. POMPONIUS ve 3. knize K Sabinovi Pokud je k držbě pozůstalosti připuštěno více stupňů¹⁰⁵, je známo, že dokud je nejisté, zda požádá první, dalším termín nenastává.

10. PAULUS ve 2. knize K Sabinovi U držby pozůstalosti neznalost práva neprospívá ohledně toho, že by nezačala běžet lhůta, a proto ustanovenému dědici začíná běžet lhůta před otevřením tabulek¹⁰⁶. Postačí vědět, že zemřel, že on sám byl následujícím nejbližším pokrevním příbuzným a že měl více těch, s nimiž se mohl poradit. Znalost nelze chápat jako takovou, že je znalcem práva, ale jako tu, kterou má někdo sám o sobě nebo kterou může získat po poradě s moudřejším.

11. GAIUS ve 14. knize K provinčnímu ediktu Pokud by poručník pro svěřence požadoval držbu pozůstalosti a tato držba pozůstalosti by měla více nevýhod než výhod, bude poručník odpovídat ze žaloby z poručenství.

12. ULPIANUS ve 48. knize K ediktu Není pochyb, že mnozí, pro které je požadována držba pozůstalosti, jako například počaté dítě, také šílenec nebo ti, kdo jsou v zajetí, musí být připuštěni jak proti císařské pokladně, tak proti státu. 1. Vždy, když nabytí pozůstalosti¹⁰⁷ zakazuje zákon, usnesení senátu nebo císařské nařízení, mizí také držba pozůstalosti.

13. AFRICANUS v 5. knize Otázek Praetorský edikt odmítá držbu pozůstalosti těm, kteří jsou odsouzeni v hrdelních věcech a nejsou navraceni do předchozího stavu. Pod odsouzenými v hrdelních věcech se rozumí ti, kterým je¹⁰⁸ trest smrti nebo zákaz vody a ohně¹⁰⁹. K držbě pozůstalosti jsou vypovězení¹¹⁰ připuštěni.

14. PAPINIANUS ve 13. knize Otázek Kdyby nějaký blízký příbuzný podal žalobu kvůli falešné závěti a prokázal to po uplynutí dlouhé doby, pak i když se má za to, že uplynula¹¹¹ pro vymáhání držby¹¹², v níž měl žalovat, pokud si byl obviněním jistý, přece však, protože kvůli tomu podal žalobu, aby si zachoval své právo, nebude se mít za to, že by byl připuštěn k nástupnictví bezdůvodně.

15. PAULUS v 11. knize Odpovědí Paulus¹¹³ odpověděl, že pouhou žádostí matky nedospělá dcera držbu pozůstalosti nenabývá, ledaže by jasně chtěl¹¹⁴, aby byla dána¹¹⁵ nedospělé.

¹⁰⁵ Dědiců různých stupňů.

¹⁰⁶ Závěti.

¹⁰⁷ Podle civilního práva.

¹⁰⁸ Uložen.

¹⁰⁹ *Interdictum aquae et ignis* (doslova zákaz vody a ohně) bylo za republiky vysloveno nad těmi, kteří dobrovolně odešli do vyhnanství, aby se vyhnuli potrestání, nikdo jim tedy nesměl poskytnout přístřeší. Za císařství bylo obecným označením pro vyhnanství.

¹¹⁰ Viz 48. kniha 22. titul.

¹¹¹ Lhůta.

¹¹² Pozůstalosti.

¹¹³ Iulius Paulus, jeden z nejvýznamnějších římských právníků, působil na přelomu 2. a 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

¹¹⁴ Zůstavitel.

¹¹⁵ Pozůstalost.

16. *IDEM LIBRO TERTIO SENTENTiarum* QUOTIENS IS, CUI BONORUM POSSESSIO AB ALTERO POSTULATA EST, FURERE COEPERIT, MAGIS PROBATUM RATUM EUM VIDERI HABUISSE: RATI ENIM HABITIO AD CONFIRMATIONEM PRIORIS POSTULATI PERTINET.

TITULUS SECUNDUS SI TABULAE TESTAMENTI EXTABUNT

1. *PAULUS LIBRO TERTIO AD SABINUM* HEREDI, CUIUS NOMEN INCONSULTO ITA DELETUM SIT, UT PENITUS LEGI NON POSSIT, DARI BONORUM POSSESSIO MINIME POTEST, QUIA EX CONIECTURA NON PROPRIE SCRIPTUS VIDERETUR, QUAMVIS, SI POST PROLATAS TABULAS DELETUM SIT TESTAMENTUM, BONORUM POSSESSIO COMPETAT. NAM ET SI MORTIS TEMPORE TABULAE FUERINT, LICET POSTEA INTERIERINT, COMPETET BONORUM POSSESSIO, QUIA VERUM FUIT TABULAS EXSTARE.

TITULUS TERTIUS DE BONORUM POSSESSIONE FURIOSO INFANTI MUTO SURDO CAECO COMPETENTE

1. *PAPINIANUS LIBRO QUINTO DECIMO QUAESTIONUM* FURIOSO TITIVS SUBSTITUTUS EST: BONORUM POSSESSIONIS TEMPUS, QUAMDIU FURIOSUS IN EADEM CONDICIONE EST, NEQUE INSTITUTO NEQUE SUBSTITUTO CEDIT. NEC, SI CURATOR FURIOSI NOMINE POSSESSIONEM ACCIPERE POTEST, IDCIRCO SPATIUM TEMPORIS, QUOD SCIENTIBUS PRAEFINITUM EST, VIDEBITUR CEDERE: NAM ET PATER INFANTI FILIO POSSESSIONEM ACCIPIT, QUO TAMEN CESSANTE INFANS NON EXCLUDITUR. QUID ERGO, SI CURATOR ACCIPERE NOLIT? NONNE IUSTIUS ATQUE UTILIUS ERIT AD EUNDEM MODUM PROXIMO CUIQUE POSSESSIONEM DARI, NE BONA IACEANT? QUO ADMISSE SUBSTITUTUS CAUTIONEM PRAESTARE COGITUR OMNIBUS HIS, QUIBUS BONA RESTITUI DEBENT, SI FORTE INSTITUTUS IN EODEM FURORE DECESSERIT AUT COMPOS MENTIS EFFECTUS ANTE MORTEM OBIERIT, QUAM HEREDITA-

16. *TENTÝŽ* ve 3. knize *Výroků* Vždy, když zešílí ten, pro něhož je požadována držba pozůstalosti jiným, pak je lepší pohlížet na to jako na uznané a schválené. Dodatečné schválení se totiž týká potvrzení předchozí žádosti.

DRUHÝ TITUL

POKUD EXISTUJE ZÁVĚŤ¹¹⁶

1. *PAULUS* ve 3. knize *K Sabinovi* Dědici, jejichž jméno bylo nerozvázně vymazáno¹¹⁷ tak, že ho vůbec nelze přecíst, nemohou vůbec požadovat udělení držby pozůstalosti, protože nelze mít na základě dohadů řádně za to, že by byli ustanoveni¹¹⁸, ačkoli držba pozůstalosti přísluší, pokud byly tabulky závěti po přednesení¹¹⁹ zničeny. Pokud totiž tabulky existovaly v době smrti¹²⁰, i když byly poté zničeny, držba pozůstalosti přísluší, protože tabulky opravdu existovaly.

TŘETÍ TITUL

O DRŽBĚ POZŮSTALOSTI PŘIPADAJÍCÍ ŠÍLENCI, DÍTĚTI, NĚMÉMU, HLUCHÉMU, SLEPÉMU

1. *PAPINIANUS* v 15. knize *Otázek* Titius je náhradníkem¹²¹ šílence. Dokud je šílenec ve stejném stavu, nepřichází držba pozůstalosti ani na ustanoveného dědice¹²², ani na náhradníka. Má se za to, že lhůta stanovená pro ty, kdo si jsou vědomi¹²³, neplyne proto, že opatrovník šílence mohl jeho jménem požádat o držbu¹²⁴. Také otec nedospělého syna může totiž přijmout držbu¹²⁵, a pokud váhá, není dítě vyloučeno¹²⁶. Co však, pokud opatrovník přijmout¹²⁷ nechce? Nebude spravedlivější a také užitečnější udělit ze stejného důvodu držbu nejbližšímu¹²⁸, aby nebyl majetek ležícím¹²⁹? Bude-li to připuštěno, pak bude muset náhradník poskytnout záruku všem, kterým musí být majetek vrácen, kdyby snad ustanovený¹³⁰ zemřel v šílenství nebo kdyby před smrtí nabyl jasnou mysl, ale zemřel by, než se o pozůstalost přihlásil. Může se totiž stát, že

¹¹⁶ C. Th. 4, 4; C. I. 5, 22 a 23 a 32; Inst. 2, 10.

¹¹⁷ Z voskových tabulek, na nichž byla závěť napsána.

¹¹⁸ Za dědice.

¹¹⁹ Zveřejnění.

¹²⁰ Zůstavitele.

¹²¹ Náhradním dědicem.

¹²² Na šílence.

¹²³ Okolností.

¹²⁴ Pozůstalosti.

¹²⁵ Pozůstalosti.

¹²⁶ Z možnosti dědit podle praetorského práva.

¹²⁷ Držbu pozůstalosti.

¹²⁸ Pokrevnímu příbuznému.

¹²⁹ *Hereditas iacens* je pozůstalost, které se dosud nikdo neujal a má povahu právnícké osoby.

¹³⁰ Dědic.

TEM AGNOSCERET. NAM ET FIERI POTEST, UT VIVO FURIOSO SUBSTITUTUS DECEDAT NEC TAMEN FURIOSUS OBSTET CETERIS, SI PRIUS ET IPSE DECESSERIT, QUAM HEREDITATEM ADQUIRERET.

2. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO NONO AD EDICTUM* MUTUS SURDUS CAECUS BONORUM POSSESSIONEM ADMITTERE POSSUNT, SI QUOD AGATUR INTELLEGANT.

TITULUS UNDECIMUS

DE BONORUM POSSESSIONE SECUNDUM TABULAS

1. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO NONO AD EDICTUM PR.* TABULAS TESTAMENTI ACCIPERE DEBEMUS OMNEM MATERIAE FIGURAM: SIVE IGITUR TABULAE SINT LIGNEAE SIVE CUIUSCUMQUE ALTERIUS MATERIAE, SIVE CHARTAE SIVE MEMBRANAE SINT VEL SI CORIO ALICUIUS ANIMALIS, TABULAE RECTE DICENTUR. 1. NON AUTEM OMNES TABULAS PRAETOR SEQUITUR HAC PARTE EDICTI, SED SUPREMAS, HOC EST EAS, QUAE NOVISSIMAE ITA FACTAE SUNT, POST QUAS NULLAE FACTAE SUNT: SUPREMAE ENIM HAE SUNT NON QUAE SUB IP SO MORTIS TEMPORE FACTAE SUNT, SED POST QUAS NULLAE FACTAE SUNT, LICET HAE VETERES SINT. 2. SUFFICIT AUTEM EXTARE TABULAS, ETSI NON PROFERANTUR, SI CERTUM SIT EAS EXSTARE. IGITUR ETSI APUD FUREM SINT VEL APUD EUM, APUD QUEM DEPOSITAE SUNT, DUBITARI NON OPORTET ADMITTI POSSE BONORUM POSSESSIONEM: NEC ENIM OPUS EST APERIRE EAS, UT BONORUM POSSESSIO SECUNDUM TABULAS AGNOSCATUR. 3. SEMEL AUTEM EXSTITISSE TABULAS MORTUO TESTATORE DESIDERATUR, TAMETSI EXSTARE DESIERINT: QUARE ET SI POSTEA INTERCIDERUNT, BONORUM POSSESSIO PETI POTERIT. 4. SCIENTIAM TAMEN EXIGEMUS, UT SCIAT HERES EXTARE TABULAS CERTUSQUE SIT DELATAM SIBI BONORUM POSSESSIONEM. 5. SI QUIS IN DUOBUS EXEMPLARIBUS FECERIT TESTAMENTUM ET ALIUD EXSTET, ALIUD NON EXSTET, TABULAE EXTARE VIDENTUR PETIQUE POTEST BONORUM POSSESSIO. 6. SED ET SI IN DUOBUS CODICIBUS SIMUL SIGNATIS ALIOS ATQUE ALIOS HEREDES SCRIPSERIT ET UTRUMQUE EXTET, EX UTROQUE QUASI EX UNO COMPETIT BONORUM POSSESSIO, QUIA PRO UNIS TABULIS HABENDUM EST ET SUPREMUM UTRUMQUE ACCIPIEMUS. 7. SED SI UNUM FECERIT TESTATOR QUASI TESTAMENTUM, ALIUD QUASI EXEMPLUM, SI QUIDEM ID EXTAT QUOD VOLUIT ESSE TESTAMENTUM, BONORUM POSSESSIO PETETUR, SI VERO ID QUOD EXEMPLUM ERAT, BONORUM POSSESSIO PETI NON POTERIT, UT POMPONIUS SCRIPSIT. 8. EXIGIT PRAETOR, UT IS, CUIUS BONORUM POSSESSIO DATUR, UTROQUE TEMPORE IUS TESTAMENTI FACIENDI HABUERIT, ET CUM FACIT TESTAMENTUM ET CUM MORITUR. PROINDE SI IMPUBES VEL FURIOSUS VEL QUIS ALIUS EX HIS QUI TESTAMENTUM FACERE NON POSSUNT TESTAMENTUM FECERIT, DEINDE HABENS

náhradník zemře za života šilence a šílenec nebude ostatním¹³¹ překážet, zemře-li dříve, než nabude pozůstalost.

2. *ULPIANUS* ve 39. knize *Kediktu* Němý, hluchý a slepý mohou být připuštěni k držbě pozůstalosti, protože chápou, co se děje.

JEDENÁCTÝ TITUL

O DRŽBĚ POZŮSTALOSTI NA ZÁKLADĚ ZÁVĚTI¹³²

1. *ULPIANUS* ve 39. knize *Kediktu* Za tabulky závěti¹³³ musíme považovat všechny druhy materiálu. Ať již se jedná o dřevěné tabulky nebo jakýkoli jiný materiál, ať již papyrus, pergamen nebo kůži, správně se o nich říká, že to jsou tabulky. 1. Praetor se v této části ediktu nezabývá všemi tabulkami, ale jen posledními, to je těmi, které byly pořízeny nejnověji. Posledními nejsou ty, které byly pořízeny v okamžiku smrti, ale ty, po nichž již žádné pořízeny nebyly, přestože jsou staré. 2. Postačí, když tabulky existují, přestože nejsou předloženy, pokud je jisté, že existují. Tedy, i když jsou u zloděje nebo u toho, u něhož jsou uloženy, nelze pochybovat, že je možné připustit držbu pozůstalosti. Není tedy nutné je otevřít, aby byla připuštěna držba pozůstalosti na základě závěti. 3. Požaduje se, aby po smrti zůstavitele tabulky existovaly alespoň chvíli, přestože existovat přestaly. Pročež je možné požadovat držbu pozůstalosti, i kdyby byly později zničeny. 4. Vyžadujeme však takovou znalost, aby dědic věděl, že tabulky existovaly, a byl si jistý, že byl k držbě pozůstalosti povolán. 5. Jestliže někdo vyhotovil závět ve dvou exemplářích a jeden existuje a druhý nikoli, má se za to, že tabulky existují a o držbu pozůstalosti je možné žádat. 6. Přestože jsou na dvou zároveň zapečetěných tabulkách ustanoveni pokaždé jiní dědici a obě existují, přísluší držba pozůstalosti z obou jakoby z jedné, protože jsou tabulky považovány za jedny a obě přijímáme jako poslední. 7. Pokud však zůstavitel pořídil jedny¹³⁴ jako závět a druhé jako doklad¹³⁵ a pokud existují ty, které chtěl, aby byly závětí, držbu pozůstalosti je možné požadovat. Pokud však bude doklad¹³⁶, jak napsal *Papinianus*¹³⁷, držbu pozůstalosti požadovat nelze. 8. Praetor požaduje, aby ten, jehož pozůstalost je udělována do držby, měl právo pořídit závět¹³⁸ v obou okamžicích, když závět pořizuje a když umírá. Proto, jestliže pořídí závět nedospělec, šílenec nebo někdo z těch, kdo závět pořídit nemohou, a poté zemře jako mající způsobilost závět pořídit, požadovat udělení držby pozůstalosti

¹³¹ Dalším dědicům.

¹³² C. Th. 4, 1; C. I. 6, 11; Inst. 3, 9.

¹³³ Slovo tabulky v tomto titulu vždy znamená závět.

¹³⁴ Tabulky.

¹³⁵ Kopii.

¹³⁶ Existovat.

¹³⁷ *Aemilius Papinianus*, jeden z nejvýznamnějších právníků a vysoký úředník z přelomu 2. a 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

¹³⁸ Jedná se o aktivní testamentární způsobilost (*factio testamenti activa*).

TESTAMENTI FACTIONEM DECESSERIT, PETI BONORUM POSSESSIO NON POTERIT. SED ET SI FILIUS FAMILIAS PUTANS SE PATREM FAMILIAS TESTAMENTUM FECERIT, DEINDE MORTIS TEMPORE PATER FAMILIAS INVENIATUR, NON POTEST BONORUM POSSESSIO SECUNDUM TABULAS PETI. SED SI FILIUS FAMILIAS VETERANUS DE CASTRENSI FACIAT, DEINDE EMANCIPATUS VEL ALIAS PATER FAMILIAS FACTUS DECEDAT, POTEST EIUS BONORUM POSSESSIO PETI. SED SI QUIS UTROQUE TEMPORE TESTAMENTI FACTIONEM HABUERIT, MEDIO TEMPORE NON HABUERIT, BONORUM POSSESSIO SECUNDUM TABULAS PETI POTERIT. 9. SI QUIS AUTEM TESTAMENTUM FECERIT, DEINDE AMISERIT TESTAMENTI FACTIONEM VEL FURORE VEL QUOD EI BONIS INTERDICTUM EST, POTEST EIUS PETI BONORUM POSSESSIO, QUIA IURE TESTAMENTUM EIUS VALET: ET HOC GENERALITER DE OMNIBUS HUIUSMODI DICITUR, QUI AMITTANT MORTIS TEMPORE TESTAMENTI FACTIONEM, SED ANTE FACTUM EORUM TESTAMENTUM VALET. 10. SI LINUM, QUO LIGATAE SUNT TABULAE, INCISUM SIT, SI QUIDEM ALIUS CONTRA VOLUNTATEM TESTATORIS INCIDERIT, BONORUM POSSESSIO PETI POTEST: QUOD SI IPSE TESTATOR ID FECERIT, NON VIDENTUR SIGNATAE ET IDEO BONORUM POSSESSIO PETI NON POTEST. 11. SI ROSAE SINT A MURIBUS TABULAE VEL LINUM ALITER RUPTUM VEL VETUSTATE PUTREFACTUM VEL SITU VEL CASU, ET SIC VIDENTUR TABULAE SIGNATAE, MAXIME SI PROPNAS VEL UNUM LINUM TENERE. SI TER FORTE VEL QUATER LINUM ESSET CIRCUMDUCTUM, DICENDUM EST SIGNATAS TABULAS EIUS EXTARE, QUAMVIS VEL INCISA VEL ROSA SIT PARS UNI.

2. *IDEM LIBRO QUADRAGESIMO PRIMO AD EDICTUM PR. AEQUISSIMUM ORDINEM PRAETOR SECUTUS EST: VOLUIT ENIM PRIMO AD LIBEROS BONORUM POSSESSIONEM CONTRA TABULAS PERTINERE, MOX, SI INDE NON SIT OCCUPATA, IUDICIUM DEFUNCTI SEQUENDUM. EXPECTANDI IGITUR LIBERI ERUNT, QUAMDIU BONORUM POSSESSIONEM PETERE POSSUNT: QUOD SI TEMPUS FUERIT FINITUM AUT ANTE DECESSERINT VEL REPUDIaverINT VEL IUS PETENDAE BONORUM POSSESSIONIS AMISERINT, TUNC REVERTETUR BONORUM POSSESSIO AD SCRIPTOS. 1. SI SUB CONDICIONE HERES INSTITUTUS FILIUS SIT, IULIANUS PERAEQUE PUTAVIT SECUNDUM TABULAS COMPETERE EI QUASI SCRIPTO BONORUM POSSESSIONEM, QUALISQUALIS CONDICIO SIT, ETIAM SI HAEC „SI NAVIS EX ASIA VENERIT“: ET QUAMVIS DEFECERIT CONDICIO, PRAETOR TAMEN FILIUM, QUI ADMISERIT SECUNDUM TABULAS, TUERI DEBEBIT AC SI CONTRA TABULAS ACCEPERIT: QUAE TUITIO EI QUI EMANCIPATUS EST NECESSARIA EST. 2. PRO QUAE QUISQUE PARTE HERES SCRIPTUS EST, PRO EA ACCIPIET BONORUM POSSESSIONEM, SIC TAMEN, UT, SI NON SIT QUI EI CONCURRAT, HABEAT*

možné není. I když pořídí závěť syn pod otcovskou mocí, domnívá se, že je otcem rodiny, a poté v okamžiku smrti se zjistí, že otcem rodiny je, nelze požadovat držbu pozůstalosti na základě tabulek. Pokud ale syn pod otcovskou mocí, bývalý voják, pořídí o táborovém pekuliu¹³⁹ a poté bude z otcovské moci propuštěn nebo se stane otcem rodiny jinak a zemře, je možné po něm o držbu pozůstalosti žádat. Pokud někdo měl právo pořádit závěť v obou okamžicích, ale neměl ji v mezidobí, o držbu pozůstalosti podle tabulek možné žádat je. 9. Jestliže někdo pořídil závěť a poté pozbyl způsobilosti závěť pořádit, buď kvůli šílenství, nebo zákazu ke svému majetku¹⁴⁰, je možné po něm držbu pozůstalosti požadovat, neboť jeho právo pořádit závěť trvá. A tak se to říká o všech takových, kteří pozbyli způsobilosti pořádit závěť v době smrti, a sice že předtím jimi pořízená závěť platí. 10. Jestliže byla přečtata šňůra, kterou jsou svázány tabulky, a někdo ji přečtal proti vůli zůstavitele, je možné o držbu pozůstalosti žádat. Jestliže tak učinil zůstavitel sám, má se za to, že nebyly zapečetěny, a proto nelze držbu pozůstalosti požadovat. 11. Pokud tabulky ohryzaly myši, nebo byla šňůra zničena jinak, nebo zpráchnivěla stářím, nebo kvůli místu¹⁴¹, nebo náhodou, přesto se má za to, že jsou tabulky zapečetěny, když navíc ukážeš, že jedna šňůra drží. Jestliže byly převázány šňůrou třikrát nebo čtyřikrát, je třeba říci, že tabulky zůstávají zapečetěné, ačkoli je v jedné části přečtata nebo přehryzána.

2. *TENTÝŽ ve 41. knize K ediktu* Praetor se řídil nejspravedlivějším řádem. Chtěl tedy, aby držba pozůstalosti proti závěti¹⁴² příslušela nejdříve dětem¹⁴³, potom, jestliže by nezískaly¹⁴⁴, aby bylo následováno rozhodnutí zůstavitele. Je tedy třeba čekat tak dlouho, dokud děti mohou držbu pozůstalosti požadovat. Pokud doba vypršela, nebo zemřely dříve, nebo odmítnou, nebo ztratí právo požadovat držbu pozůstalosti, tehdy se držba pozůstalosti vrátí ustanoveným¹⁴⁵. 1. Jestliže je syn ustanoven za dědice pod podmínkou, jak se domníval Iulianus¹⁴⁶, přísluší mu držba pozůstalosti podle tabulek jako ustanovenému dědici, ať již se jedná o jakoukoli podmínku, také když je takováto „jestliže přijede loď z Asie“¹⁴⁷. I kdyby se podmínka nesplnila, bude muset praetor chránit syna, kterého připustil na základě tabulek, jako by získal¹⁴⁸ proti závěti¹⁴⁹. Tato ochrana je potřebná pro propuštěného z otcovské moci. 2. Pro jaký díl je dědic ustanoven, pro takový obdrží držbu pozůstalosti; není-li, kdo by s ním byl, má držbu pozůstalosti sám.

¹³⁹ Viz pozn. 89.

¹⁴⁰ Marnotratníci se svým majetkem nesměli nakládat.

¹⁴¹ Jejich uložení.

¹⁴² Jedná se o nárok nepominutelných dědiců.

¹⁴³ Potomkům zůstavitele.

¹⁴⁴ Pozůstalost.

¹⁴⁵ Dědicům.

¹⁴⁶ L. Salvius Iulianus, právník a vysoký úředník z 2. stol. n. l., autor konečné redakce soudních vyhlášek (více viz Příloha, I. díl).

¹⁴⁷ Provincie *Asia* ležela na východě dnešního Turecka.

¹⁴⁸ Držbu pozůstalosti.

¹⁴⁹ Viz pozn. 142.

SOLUS BONORUM POSSESSIONEM: QUAMDIU TAMEN EX HEREDIBUS UNUS DELIBERAT, UTRUM ADMITTAT BONORUM POSSESSIONEM AN NON, PORTIO BONORUM POSSESSIONIS EIUS COHEREDI NON DEFERTUR. 3. SI PRIMUS QUIDEM ITA SUBSTITUTUS SIT, SI INTRA DECEM, SECUNDUS, SI POST DECEM INTRA QUATTUORDECIM ANNOS: SI QUIDEM INTRA DECEM DECESSERIT, PRIMUS SOLUS HERES ERIT ET ACCIPIET BONORUM POSSESSIONEM, SI VERO POST DECEM INTRA QUATTUORDECIM, SECUNDUS SOLUS HERES ERIT ET ACCIPIET BONORUM POSSESSIONEM, NEC SIBI IUNGUNTUR, CUM AD SUAM QUISQUE CAUSAM SUBSTITUTUS SIT. 4. DEFERTUR BONORUM POSSESSIO SECUNDUM TABULAS PRIMO GRADU SCRIPTIS HEREDIBUS, MOX ILLIS NON PETENTIBUS SEQUENTIBUS, NON SOLUM SUBSTITUTIS, VERUM SUBSTITUTI QUOQUE SUBSTITUTIS, ET PER SERIEM SUBSTITUTOS ADMITTIMUS. PRIMO GRADU AUTEM SCRIPTOS ACCIPERE DEBEMUS OMNES, QUI PRIMO LOCO SCRIPTI SUNT: NAM SICUTI AD ADEUNDAM HEREDITATEM PROXIMI SUNT, ITA ET AD BONORUM POSSESSIONEM ADMITTENDAM. 5. SI QUIS ITA SCRIPSERIT: „PRIMUS EX PARTE HERES ESTO: SI PRIMUS HERES NON ERIT, SECUNDUS HERES ESTO. TERTIUS EX ALIA PARTE DIMIDIA HERES ESTO: SI NON ERIT, QUARTUS HERES ESTO“, PRIMUS ET TERTIUS PRIORES AD BONORUM POSSESSIONEM INVITANTUR. 6. SIQUIS ITA INSTITUERIT HEREDES: „UTER EX FRATRIBUS MEIS SEIAM UXOREM DUXERIT, EX DODRANTE MIHI HERES ESTO, UTER NON DUXERIT, EX QUADRANTE HERES ESTO“, SI QUIDEM MORTUA FUERIT SEIA, AEQUAS PARTES HABITUROS HEREDES CONSTAT: QUOD SI AB ALTERO UXOR DUCTA FUERIT, DODRANTEM ET QUADRANTEM EIS COMPETERE: BONORUM AUTEM POSSESSIONEM, ANTEQUAM EXISTAT CONDICIO, NEUTRUM PETERE. 7. SI CONSULTO SIT INDUCTUM NOMEN HEREDIS, INDUBITANTER PROBATUR BONORUM POSSESSIONEM PETERE EUM NON POSSE, QUEMADMODUM NON POTEST, QUI HERES SCRIPTUS EST NON CONSULTO TESTATORE: NAM PRO NON SCRIPTO EST, QUEM SCRIBI NOLUIT. 8. SI DUO SINT HEREDES INSTITUTI PRIMUS ET SECUNDUS, SECUNDO TERTIUS SUBSTITUTUS, OMITTENTE SECUNDO BONORUM POSSESSIONEM TERTIUS SUCCEDIT: QUOD SI TERTIUS NOLUERIT HEREDITATEM ADIRE VEL BONORUM POSSESSIONEM ACCIPERE, RECCIDIT BONORUM POSSESSIO AD PRIMUM. NEC ERIT EI NECESSE PETERE BONORUM POSSESSIONEM, SED IPSO IURE EI ADCRESCET: HEREDI ENIM SCRIPTO SICUT PORTIO HEREDITATIS, ITA ET BONORUM POSSESSIO ADCRESCIT. 9. SI SERVUS HERES SCRIPTUS SIT, EI DOMINO DEFERTUR BONORUM POSSESSIO, AD QUEM HEREDITAS PERTINEBIT: AMBULAT ENIM CUM DOMINIO BONORUM POSSESSIO. QUARE SI MORTIS TEMPORE STICHUS HERES INSTITUTUS FUIT SERVUS SEMPRONII NEC SEMPRONIUS EUM

Tak dlouho, jak se jeden z dědiců rozhoduje, zda přijme držbu pozůstalosti nebo nikoli, nepřipadá jeho díl držby pozůstalosti spoludědici. 3. Primus byl ustanoven náhradním dědicem, kdyby zemřel¹⁵⁰ do deseti let¹⁵¹, a Secundus, kdyby¹⁵² mezi desátým a čtrnáctým rokem. Jestliže zemře před desátým rokem, bude Primus jediným dědicem a obdrží držbu pozůstalosti, pokud ale mezi desátým a čtrnáctým¹⁵³, bude jediným dědicem Secundus a obdrží držbu pozůstalosti; nebudou spojeni, protože byli ustanoveni náhradními dědici k různým okolnostem. 4. Držba pozůstalosti podle tabulek se v první řadě uděluje ustanoveným dědicům, poté, pokud nepožádají, dalším, nejen náhradním dědicům, ale také náhradníkům náhradníků a postupně připouštíme náhradní dědice¹⁵⁴. Za ustanovené dědice v prvním stupni musíme přijmout všechny, kteří jsou napsáni na prvním místě, protože tak, jak jsou nejbližšími při přijímání pozůstalosti¹⁵⁵, tak jsou¹⁵⁶ při připouštění k držbě pozůstalosti. 5. Pokud napsal¹⁵⁷ takto: „Ať je Primus dědicem části. Jestliže se Primus nestane dědicem, ať je dědicem Secundus. Tertius ať je dědicem další poloviny, pokud jím nebude, ať je dědicem Quartus“; jsou Primus a Tertius pozváni k držbě pozůstalosti jako první. 6. Jestliže ustanovil¹⁵⁸ dědice takto: „Ten z mých bratrů, který si vzal Seiu za manželku, ať je mým dědicem ze tří čtvrtin, ten, který si ji nevzal, ať je dědicem ze čtvrtiny“; je jisté, že pokud Seia zemře¹⁵⁹, budou mít stejné části. Jestliže si ji jeden vzal za manželku, budou jim příslušet tři čtvrtiny a čtvrtina. Dokud se podmínka nesplní, nemůže ani jeden požadovat držbu pozůstalosti. 7. Není pochyb o tom, že když je schválně vymazáno jméno dědice, nemůže požadovat držbu pozůstalosti, stejně jako ani ten, kdo byl napsán jako dědic bez vůle zůstavitele. Ten, koho ustanovit nechtěl, jako by ustanoven nebyl. 8. Jsou-li ustanoveni dva dědici, Primus a Secundus, a Secundovi jako náhradník Tertius, pak pokud se Secundus vzdá držby pozůstalosti, nastupuje Tertius. Pokud ale Tertius pozůstalost přijmout nechce ani nechce získat držbu pozůstalosti, vrací se držba pozůstalosti Primovi. Není třeba, aby o držbu pozůstalosti žádal, ale přirůstá mu ze samotného práva. Ustanovenému dědici tedy přirůstá podíl jak na pozůstalosti, tak i na držbě pozůstalosti. 9. Pokud je dědicem ustanoven otrok, napadá držba pozůstalosti jeho pánovi, kterému by příslušela držba pozůstalosti. Držba pozůstalosti tedy následuje vlastnictví. Proto pokud byl ustanoven dědicem Stichus, který byl v době smrti¹⁶⁰ Semproniovým otrokem,

¹⁵⁰ Dědic.

¹⁵¹ Věku.

¹⁵² Zemřel.

¹⁵³ Rokem.

¹⁵⁴ Další.

¹⁵⁵ Podle *ius civile*.

¹⁵⁶ Také první.

¹⁵⁷ Zůstavitel.

¹⁵⁸ Zůstavitel.

¹⁵⁹ Dříve než vznikne manželství.

¹⁶⁰ Zůstavitele.

IUSSIT ADIRE, SED VEL DECESSIT VEL ETIAM EUM ALIENAVIT ET COEPIT ESSE SEPTICII: EVENIT, UT, SI SEPTICIUS EUM IUSSERIT, SEPTICIO DEFERATUR BONORUM POSSESSIO: AD HUNC ENIM HEREDITAS PERTINET. UNDE SI PER MULTOS DOMINOS TRANSIERIT SERVUS TRES VEL PLURES, NOVISSIMO DABIMUS BONORUM POSSESSIONEM.

3. *PAULUS LIBRO QUADRAGESIMO PRIMO AD EDICTUM* VERUM EST OMNEM POSTUMUM, QUI MORIENTE TESTATORE IN UTERO FUERIT, SI NATUS SIT, BONORUM POSSESSIONEM PETERE POSSE.

4. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO SECUNDO AD EDICTUM* CHARTAE APPELLATIO ET AD NOVAM CHARTAM REFERTUR ET AD DELETICIAM: PROINDE ET SI IN OPISTHOGRAPHO QUIS TESTATUS SIT, HINC PETI POTEST BONORUM POSSESSIO.

5. *IDEM LIBRO QUARTO DISPUTATIONUM* PR. SI SUB CONDICIONE HERES QUIS INSTITUTUS SIT ET ACCEPTA BONORUM POSSESSIONE SECUNDUM TABULAS CONDICIO DEFECERIT, INTERDUM EVENIT, UT RES POSSESSORI CONCEDENDA SIT, UT PUTA SI FILIUS SIT EMANCIPATUS SUB CONDICIONE HERES INSTITUTUS: NAM SI DEFECERIT CONDICIO, ATTAMEN SECUNDUM TABULAS BONORUM POSSESSIONEM EUM ACCIPERE IULIANUS SCRIBIT. SED ET SI IS FUERIT, QUI AB INTESTATO BONORUM POSSESSOR FUTURUS ESSET, TUENDUM ESSE SCRIPSIT, ET HOC IURE UTIMUR. 1. VIDENDUM, AN LEGATA AB EIS DEBEANTUR. ET FILIUS QUIDEM QUASI CONTRA TABULAS BONORUM POSSESSIONE ACCEPTA REM HABERE VIDETUR, CETERI VERO QUASI AB INTESTATO: ET IDEO FILIUS LIBERIS PARENTIBUSQUE LEGATA RELICTA SOLIS PRAESTARE COGETUR, CETERIS NON. PLANE EI, CUI AB INTESTATO FIDEICOMMISSUM RELICTUM EST, ERIT PRAESTANDUM, QUASI VIDEATUR HOC IPSO FRAUDATUS, QUOD EX TESTAMENTO PETITA SIT BONORUM POSSESSIO.

6. *IDEM LIBRO OCTAVO DISPUTATIONUM* HI DEMUM SUB CONDICIONE HEREDES INSTITUTI BONORUM POSSESSIONEM SECUNDUM TABULAS ETIAM PENDENTE CONDICIONE NECDUM IMPLETA PETERE POSSUNT, QUI UTILITER SUNT INSTITUTI: QUOD SI INUTILITER QUIS SIT INSTITUTUS, NEC AD BONORUM POSSESSIONEM INUTILIS INSTITUTIO PROFICIT.

7. *IULIANUS LIBRO VICENSIMO TERTIO DIGESTORUM* CUM TABULAE TESTAMENTI PLURIUM SIGNIS SIGNATAE ESSENT ET QUAEDAM EX HIS NON PARENT, SEPTEM TAMEN SIGNA MANEANT, SUFFICIT AD BONORUM POSSESSIONEM DANDAM SEPTEM TESTIUM SIGNA COMPARERE, LICET NON OMNIUM QUI SIGNAVERINT MANEANT SIGNA.

8. *IDEM LIBRO VICENSIMO QUARTO DIGESTORUM* PR. SI ITA SCRIPTUM SIT: „SEMPRONIUS EX PARTE DIMIDIA HERES ESTO. TITIUS, SI NAVIS EX ASIA VENERIT, EX PARTE TERTIA HERES

a Sempronius mu přikázal přijmout¹⁶¹, nebo buď zemřel, nebo ho zcizil a začal být Septiciův, dojde k tomu, že pokud mu Septicius přikáže¹⁶², případně držba pozůstalosti Septiciovi. Pozůstalost¹⁶³ tedy bude patřit jemu. Jestliže tedy otrok přecházel přes mnohé vlastníky, dáme držbu pozůstalosti poslednímu.

3. *PAULUS ve 41. knize K ediktu* Je pravda, že každý pohrobek, který je v okamžiku smrti v lůně, může požadovat držbu pozůstalosti, pokud se narodí.

4. *ULPIANUS ve 42. knize K ediktu* Označení papyrus se vztahuje jak k novému papyru, tak i k vyškrábanému¹⁶⁴. Pročež je možné žádat držbu pozůstalosti, pokud někdo ustanovil¹⁶⁵ na druhé straně¹⁶⁶.

5. *TENTÝŽ ve 4. knize Rozprav* Jestliže je někdo ustanoven za dědice pod podmínkou a po přijetí držby pozůstalosti na základě závěti se podmínka nesplní, stane se někdy, že je majetek třeba ponechat držiteli, jako například když byl pod podmínkou ustanoven za dědice emancipovaný syn. Protože i když se podmínka nesplnila, i tak, jak píše Iulianus¹⁶⁷, obdrží držbu pozůstalosti na základě závěti. Také pokud by byl tím, kdo by měl být držitelem pozůstalosti podle zákona, napsal, že je třeba ho chránit, a takové právo užíváme. 1. Je třeba se podívat, zda od nich mohou být požadovány odkazy. Má se za to, že syn má majetek jakoby obdržený držbou pozůstalosti proti závěti¹⁶⁸ a ostatní jakoby ze zákona. A tak bude syn nucen plnit odkazy pouze potomkům a předkům, ostatním nikoli. Jistě, je třeba splnit fideikomis tomu, komu byl zanechán při dědění ze zákona, jako kdyby se mělo za to, že byl ošizen jen tím, že byla požadována držba pozůstalosti podle závěti.

6. *TENTÝŽ v 8. knize Rozprav* Konečně pouze ti dědici¹⁶⁹ ustanovení pod podmínkou mohou žádat o udělení držby pozůstalosti také, dokud se podmínka nesplnila, jsou tedy ustanovení užitečně. Jestliže je někdo ustanoven¹⁷⁰ neužitečně, neužitečné ustanovení neprospívá k držbě pozůstalosti¹⁷¹.

7. *IULIANUS ve 23. knize Digest* Jestliže jsou tabulky závěti zapečetěny více pečeti a některé z nich nejsou viditelné, ale zůstává sedm pečetí, postačí k udělení držby pozůstalosti pečeti sedmi svědků, přestože nezůstaly pečeti všech, kteří pečetili.

8. *TENTÝŽ ve 24. knize Digest* Je-li napsáno takto: „Ať je Sempronius dědicem z poloviny. Titius, pokud přijede loď z Asie¹⁷², ať je dědicem ze třetiny. Pokud loď z Asie

¹⁶¹ Pozůstalost.

¹⁶² Přijmout pozůstalost.

¹⁶³ Podle *ius civile*.

¹⁶⁴ S vyškrábaným textem.

¹⁶⁵ Dědice.

¹⁶⁶ Popsaného papyru.

¹⁶⁷ Viz pozn. 146.

¹⁶⁸ Viz pozn. 142.

¹⁶⁹ Podle *ius civile*.

¹⁷⁰ Podle *ius civile*.

¹⁷¹ Jejím udělení.

¹⁷² Viz pozn. 147.

ESTO. IDEM TITIVS, SI NAVIS EX ASIA NON VENERIT, EX PARTE SEXTA HERES ESTO“: TITIVS NON EX DUABUS PARTIBUS HERES SCRIPTVS, SED IPSE SIBI SUBSTITVTVS INTELLEGI DEBET IDEOQVE NON EX MAIORE PARTE QVAM TERTIA SCRIPTVS VIDETVR. SECVNDVM HANC RATIONEM CVM SEXTANS VACVVS RELINQVATVR, BONORVM POSSESSIONEM TITIVS ACCIPIET NON SOLVM TERTIAE PARTIS, SED EIVS QVQVE, QVAE EX SEXTANTE EIDEM ADCRESCIT.

1. QVI FILIO IMPVBERI SUBSTITVITVR ITA: „SI FILIVS MEVS MORIATVR, PRIVSQVAM IN SVAM TVTELAM VENIAT, TNC TITIVS MIHI HERES ESTO“, SICVT HEREDITATEM VINDICAT, PERINDE AC SI VERBVM HOC „MIHI“ ADIECTVM NON ESSET, ITA BONORVM QVQVE EIVS POSSESSIONEM ACCIPERE POTEST. 2. SED ET CVM IN PRAENOMINE COGNOMINE ERRATVM EST, IS AD QVEM HEREDITAS PERTINET ETIAM BONORVM POSSESSIONEM ACCIPIT. 3. IS AVTEM, CVIUS NOMEN IN TESTAMENTO VOLVNTATE TESTATORIS PERDVCTVM EST, SICVT AD ADEVNDAM HEREDITATEM, ITA AD PETENDAM BONORVM POSSESSIONEM SCRIPTVS NON INTELLEGITVR, QVAMVIS NOMEN EIVS LEGATVR. 4. QVIDAM TESTAMENTVM IN TABVLIS SIBI FECIT, FILIO AVTEM IMPVBERI PER NVCVPATIONEM SUBSTITVIT. RESPONDI SENTENTIAM PRAETORIS IN DANDA BONORVM POSSESSIONE EAM ESSE, VT SEPARATIM PATRIS, SEPARATIM FILII HEREDES AESTIMARI DEBEANT: NAM QVEMADMODVM SCRIPTO FILII HEREDI SEPARATIM AB HEREDIBVS PATRIS, ITA NVCVPATO POTEST VIDERI SEPARATIM A SCRIPTIS PATRIS HEREDIBVS BONORVM POSSESSIO DARI.

9. *POMPONIVS LIBRO SECVNDO AD SABINVM* VT BONORVM POSSESSIO SECVNDVM PVPILARES TABVLAS ADMITTI POSSIT, REQVIRITVR, AN PATRIS TESTAMENTVM SIGNATVM SIT, LICET SECVNDAE TABVLAE RESIGNATAE PROFERANTVR.

10. *PAVLVS LIBRO OCTAVO AD PLAVTIVM* SI SERVVS SUB CONDICIONE HERES INSTITVTVS SIT, AN BONORVM POSSESSIONEM ACCIPERE POTEST, DVBITATVR. ET SCAEVOLA NOSTER PROBAT POSSE.

11. *PAPINIANVS LIBRO TERTIO DECIMO QVAESTIONVM* PR. „QVI EX LIBERIS MEIS IMPVBES SVPREMVS MORIETVR, EI TITIVS HERES ESTO.“ DVOBVS PEREGRE DEFVNCTIS SI SVBSTITVTVS IGNORET, VTER NOVISSIMVS DECESSERIT, ADMITTENDA EST IVLIANI SENTENTIA, QVI PROPTER INCERTVM CONDICIONIS ETIAM PRIORIS POSSE PETI POSSESSIONEM BONORVM RESPONdit. 1. FILIVS HERES INSTITVTVS POST MORTEM PATRIS AB HOSTIBVS REDII: BONORVM POSSESSIONEM ACCIPIET ET ANNI TEMPVS A QVO REDII EI COMPUTABITVR. 2. TESTAMENTO FACTO TITIVS ADROGANDVM SE PRAEBVIT AC POSTEA SUI IVRIS EFFECTVS

nepřijede, ať je tento Titius dědicem z jedné šestiny“; je to třeba chápat tak, že Titius není ustanoven ke dvěma částem¹⁷³, ale že je sám sobě náhradníkem, a proto se má za to, že nebyl ustanoven k větší části než k jedné třetině. Podle tohoto názoru, když zůstane šestina volná, obdrží Titius nejen držbu pozůstalosti z jedné třetiny, ale také to, co mu přiroste z jedné šestiny. 1. Ten, kdo je ustanoven náhradníkem nedospělému synovi takto: „Jestliže můj syn zemře dříve, než pozbude poručnictví¹⁷⁴, ať je tehdy mým dědicem Titius“, bude nárokovat pozůstalost tak, jako kdyby nebylo připojeno slovo „mým“, a tak může držbu pozůstalosti získat. 2. Dokonce, dojde-li k omylu ve jméně, rodovém jméně a přídomku¹⁷⁵, ten, komu přísluší pozůstalost¹⁷⁶, obdrží také držbu pozůstalosti. 3. Ten však, jehož jméno bylo z vůle zůstavitele v závěti vymazáno, není považován za povoláného k pozůstalosti ani za toho, kdo může žádat držbu pozůstalosti, přestože je jeho jméno čitelné. 4. Někdo si vytvořil závět na tabulkách a nunkupací¹⁷⁷ ustanovil nedospělému synovi náhradníka. Odpověděl jsem¹⁷⁸, že rozhodnutí praetora ohledně udělení držby pozůstalosti je takové, že je třeba odděleně ocenit dědice otce i syna. Protože stejně jako je možné udělit držbu pozůstalosti odděleně písemně ustanovením dědice syna a dědicům otce, je také možné uvažovat o tom, že se odděleně uděluje držba pozůstalosti podle nunkupace a písemně ustanoveným dědicům otce.

9. *POMPONIUS* ve 2. knize *K Sabinovi* Aby bylo možné připustit k držbě pozůstalosti podle tabulek nedospělé, zkoumá se, zda je otcova závět zapečetěna, i kdyby byly tabulky¹⁷⁹ odpečetěny.

10. *PAULUS* v 8. knize *K Plautiovi* Jestliže je za dědice ustanoven pod podmínkou otrok, jsou pochybnosti, zda může obdržet držbu pozůstalosti. Náš Nerva¹⁸⁰ uznává, že může.

11. *PAPINIANUS* ve 13. knize *Otázek* „Ať je Titius dědicem toho z mých dětí, které zemře nedospělé jako poslední.“ Jestliže dvě zemřely v cizině a náhradník neví, které z nich zemřelo později, je třeba se připojit k rozhodnutí Iuliana¹⁸¹, že je možné kvůli nejistým okolnostem žádat o držbu pozůstalosti také po prvním¹⁸². 1. Syn ustanovený za dědice se po smrti otce vrátil od nepřátel. Obdrží držbu pozůstalosti a roční lhůta¹⁸³ se mu bude počítat od jeho návratu. 2. Titius se dal po pořízení závěti adrogovat¹⁸⁴ a poté

¹⁷³ Pozůstalosti.

¹⁷⁴ Stane se dospělým.

¹⁷⁵ Třetí část jména.

¹⁷⁶ Podle *ius civile*.

¹⁷⁷ Ústním dovětkem.

¹⁷⁸ Iulianus.

¹⁷⁹ Nedospěléce.

¹⁸⁰ M. Cocceius Nerva pater (zemřel r. 33 n. l.), děd císaře Nery, hlava školy prokuliánů.

¹⁸¹ Viz pozn. 146.

¹⁸² Zemřelém dítěti.

¹⁸³ Na požádání o udělení držby pozůstalosti.

¹⁸⁴ *Adrogatio* bylo zvláštním druhem adopce, kdy jeden otec rodiny přecházel, spolu se svými potomky i majetkem, pod moc jiného otce rodiny.

VITA DECESSIT. SCRIPTUS HERES SI POSSESSIONEM PETAT, EXCEPTIONE DOLI MALI SUM-MOVEBITUR, QUIA DANDO SE IN ADROGANDUM TESTATOR CUM CAPITE FORTUNAS QUOQUE SUAS IN FAMILIAM ET DOMUM ALIENAM TRANSFERAT. PLANE SI SUI IURIS EFFECTUS CODICILLIS AUT ALIIS LITTERIS EODEM TESTAMENTO SE MORI VELLE DECLARAVÉRIT, VOLUNTAS, QUAE DEFECERAT, IUDICIO RECENTI REDISSE INTELLEGETUR, NON SECUS AC SI QUIS ALIUD TESTAMENTUM FECISSET AC SUPREMAS TABULAS INCIDISSET, UT PRIORES SUPREMAS RELINQUERET. NEC PUTAVERIT QUISQUAM NUDA VOLUNTATE CONSTITUI TESTAMENTUM: NON ENIM DE IURE TESTAMENTI MAXIME QUAERITUR, SED VIRIBUS EXCEPTIONIS. QUAE IN HOC IUDICIO QUAMQUAM ACTORI OPPONATUR, EX PERSONA TAMEN EIUS QUI OPPONIT AESTIMATUR.

12. *PAULUS LIBRO SEPTIMO QUAESTIONUM* UT SCRIPTUS HERES ADGNOSCERE POSSIT BONORUM POSSESSIONEM, EXIGENDUM PUTO, UT ET DEMONSTRATUS SIT PROPRIA DEMONSTRATIONE ET PORTIO ADSCRIPTA EI INVENIRI POSSIT, LICET SINE PARTE INSTITUTUS SIT: NAM QUI SINE PARTE HERES INSTITUTUS EST, VACANTEM PORTIONEM VEL ALIUM ASSEM OCCUPAT. QUOD SI ITA HERES SCRIPTUS SIT, UT INTERDUM EXCLUDATUR A TESTAMENTO, EO QUOD NON INVENITUR PORTIO, EX QUA INSTITUTUS EST, NEC BONORUM POSSESSIONEM PETERE POTEST. ID EVENIT, SI QUIS ITA HEREDEM INSTITUAT: „TITIUS QUANTA EX PARTE PRIORE TESTAMENTO EUM HEREDEM SCRIPTUM HABEO, HERES ESTO“ VEL „QUANTA EX PARTE CODICILLIS SCRIPTUM EUM HABEO, HERES ESTO“, SIC SCRIPTUS NON INVENIATUR. QUOD SI ITA SCRIPSERO: „TITIUS, SI EUM PRIORE TESTAMENTO EX SEMISSE SCRIPTUM HEREDEM HABEO“ VEL „SI EUM CODICILLIS EX SEMISSE HEREDEM SCRIPSERO, EX SEMISSE HERES ESTO“, TUNC ACCIPIET BONORUM POSSESSIONEM QUASI SUB CONDICIONE HERES SCRIPTUS.

co se stal osobou svého práva¹⁸⁵, zemřel. Pokud bude ustanovený dědic¹⁸⁶ požadovat držbu¹⁸⁷, bude odražen námitkou zlého úmyslu, protože tím, že se dal adrogovat, přechází zůstavitel sám i se svým majetkem do jiné rodiny a domu. Jistě, pokud se stal osobou svého práva a vyhlásí kodicilem¹⁸⁸ nebo jiným dokumentem, že chce zemřít s touto závětí, bude se to chápat tak, že se vůle, která přestala platit, současným rozhodnutím vrací, stejně tak jako kdyby pořídil jinou závěť a dřívější tabulky zničil, aby zanechal dřívější¹⁸⁹ jako poslední. Nelze neuznávat, že se závěť zřizuje pouhou vůlí. Otázkou tedy není, zda byla závěť¹⁹⁰ v souladu s právem, ale síla námitky. V takovém soudním řízení je sice¹⁹¹ postavena proti žalobci, posuzuje se však podle osoby toho, kdo ji staví proti.

12. *PAULUS v 7. knize Otázek* Domnívám se, že aby mohl být ustanovený dědic¹⁹² připuštěn k držbě pozůstalosti, je třeba vyžadovat, aby byl označen zvláštními slovy a aby bylo možné zjistit připsaný podíl, přestože byl ustanoven bez¹⁹³ podílu. Ten dědic, který je ustanoven bez podílu, zabírá totiž buď prázdný podíl, nebo jinou část. Pokud byl tedy dědic ustanoven tak, že je ze závěti zcela vyloučen, protože nelze určit jeho podíl, k němuž byl ustanoven, nemůže držbu pozůstalosti požadovat. To se stane, když je někdo ustanoven dědicem takto: „Ať je Titius dědicem takové části, k jaké jsem ho ustanovil v dřívější závěti“ nebo „Ať je dědicem z takové části, k jaké ho ustanovím v kodicilech¹⁹⁴“, přičemž se takto ustanovený nikde nenachází. Pokud ale napíše takto: „Ať je Titius dědicem, jestliže jsem ho v předchozí závěti ustanovil k polovině“ nebo „Ať je dědicem z poloviny, jestliže jsem ho ustanovil v kodicilech z poloviny“, tehdy obdrží držbu pozůstalosti jako dědic ustanovený pod podmínkou.

¹⁸⁵ Je osobou *sui iuris*, a nepodléhá tedy žádné moci a má právní subjektivitu i způsobilost k právnímu jednání.

¹⁸⁶ Podle *ius civile*.

¹⁸⁷ Pozůstalosti.

¹⁸⁸ Dovětek k závěti. Název je odvozen od *codicilli* (dřevěné destičky potažené voskovou vrstvou, na niž se psalo).

¹⁸⁹ Závět.

¹⁹⁰ Vytvořena.

¹⁹¹ Námitka.

¹⁹² Podle *ius civile*.

¹⁹³ Určení.

¹⁹⁴ Viz pozn. 188.

LIBER TRICESIMUS OCTAVUS

TITULUS SEPTIMUS

UNDE LEGITIMI

1. *IULIANUS LIBRO VICENSIMO SEPTIMO DIGESTORUM* HAEC VERBA EDICTI „TUM QUEM EI HEREDEM ESSE OPORTERET, SI INTESTATUS MORTUUS ESSET“ παρατατικῶς ET CUM QUODAM TEMPORIS SPATIO ACCIPIUNTUR: NON AD MORTIS TESTATORIS TEMPUS REFERUNTUR, SED AD ID, QUO BONORUM POSSESSIO PETERETUR. ET IDEO LEGITIMUM HEREDEM, SI CAPITE DEMINUTUS ESSET, AB HAC BONORUM POSSESSIONE SUMMOVERI PALAM EST.

2. *ULPIANUS LIBRO QUDRAGESIMO SEXTO AD EDICTUM PR.* SI REPUDIaverint sui ab intestato BONORUM POSSESSIONEM, ADHUC DICEMUS OBSTARE EOS LEGITIMIS, HOC EST HIS, QUIBUS LEGITIMA POTUIT DEFERRI HEREDITAS, IDCIRCO, QUIA REPUDIANDO QUASI LIBERI BONORUM POSSESSIONEM HANC INCIPIUNT HABERE QUASI LEGITIMI. 1. HAEC AUTEM BONORUM POSSESSIO NON TANTUM MASCULORUM DEFERTUR, VERUM ETIAM FEMINARUM, NEC TANTUM INGENUORUM, VERUM ETIAM LIBERTINORUM. COMMUNIS EST IGITUR PLURIBUS. NAM ET FEMINAE POSSUNT VEL CONSANGUINEOS VEL ADGNATOS HABERE, ITEM LIBERTINI POSSUNT PATRONOS PATRONASQUE HABERE. 2. NEC TANTUM MASCULI HANC BONORUM POSSESSIONEM ACCIPERE POSSUNT, VERUM ETIAM FEMINAE. 3. SI QUIS DECESSERIT, DE QUO INCERTUM EST, UTRUM PATER FAMILIAS AN FILIUS FAMILIAS SIT, QUIA PATER EIUS AB HOSTIBUS CAPTUS ADHUC VIVAT VEL QUOD ALIA CAUSA SUSPENDEBAT EIUS STATUM, MAGIS EST, NE POSSIT PETI BONORUM EIUS POSSESSIO, QUIA NONDUM INTESTATUM EUM ESSE APPARET, CUM INCERTUM SIT, AN TESTARI POSSIT. CUM IGITUR COEPERIT CERTI STATUS ESSE, TUNC DEMUM PETENDA EST BONORUM POSSESSIO: NON CUM CERTUM ESSE COEPERIT INTESTATUM ESSE, SED CUM CERTUM ESSE COEPERIT PATREM FAMILIAS ESSE. 4. HAEC AUTEM BONORUM POSSESSIO OMNEM VOCAT, QUI AB INTESTATO POTUIT ESSE HERES, SIVE LEX DUODECIM TABULARUM EUM LEGITIMUM HEREDEM FACIAT SIVE ALIA LEX SENATUSVE CONSULTUM. DENIQUE MATER, QUAE EX SENATUS

TŘICÁTÁ OSMÁ KNIHA

SEDMÝ TITUL

ODKUD ZÁKONNÍ DĚDICI¹⁹⁵

1. *IULIANUS* ve 27. knize *Digest* Tato slova ediktu: „tehdy ten, kdo se měl stát jeho dědicem¹⁹⁶, kdyby zemřel¹⁹⁷ bez závěti“ připouští plynutí lhůty. Lhůta se nevztahuje ke smrti¹⁹⁸ zůstavitele, ale k tomu, kdy je požadována držba pozůstalosti. A tak je zřejmé, že je zákonný dědic¹⁹⁹ z takové držby pozůstalosti vyloučen, pokud dojde ke změně právního postavení²⁰⁰.

2. *ULPIANUS* ve 46. knize *K ediktu* Jestliže vlastní²⁰¹ odmítli držbu pozůstalosti bez závěti, říkáme, že i nadále překáží zákonným²⁰², to je těm zákonným, které bylo možné povolát, protože držbu pozůstalosti jako děti²⁰³ počínají mít²⁰⁴ jako zákonní²⁰⁵. 1. Do takovéto držby pozůstalosti je povoláváno nejen po mužích, ale také po ženách, stejně jako po zrozených na svobodě, stejně jako po propuštěncích. Je tedy společná mnohým. Také ženy totiž mohou mít jak pokrevní příbuzné, tak agnáty²⁰⁶ a také propuštěnci mohou mít patrony i patronky. 2. Takovouto držbu pozůstalosti mohou přijmout nejen muži, ale také ženy. 3. Jestliže zemřel někdo, o němž není jisté, zda je otcem rodiny nebo synem podřízeným otcovské moci, protože je jeho otec zajatý nepřáteli, dokud žije nebo je jeho postavení nejisté z jiného důvodu, pak je správnější, že držbu jeho majetku nelze požadovat, dokud se neukáže být bez závěti, když není jisté, jestli může závěť pořídit. Držba pozůstalosti má být požadována teprve tehdy, až bude jasné jeho postavení, nikoli až začne být jisté, že zemřel bez závěti, ale když bude jisté, že je otcem rodiny. 4. K držbě pozůstalosti je povoláván každý, kdo může být dědicem ze zákona²⁰⁷, ať již ho činí zákonným dědicem zákon dvanácti desek²⁰⁸, nebo jiný zákon, nebo usnesení senátu. A tak takovouto držbu pozůstalosti může

¹⁹⁵ C. I. 6, 15.

¹⁹⁶ Podle civilního práva, úpravy obsažené v *lex XII tabularum* 5, 4: *Si intestato moritur, cui suus heres nec escit, adgantus proximus familiam habeto*. (Zemře-li bez závěti, kdo nemá vlastního dědice, ať má rodinný majetek nejbližší agnát.) *Lex XII tabularum* byla písemným záznamem těch nejdůležitějších a nejspornějších pravidel římského obyčejového práva (vytvořen byl v letech 450–449 př. n. l.) a stala se základem *ius civile*. Dnes je k dispozici pouze její rekonstrukce, neboť desky byly zničeny za vpádu Gallů na přelomu 5. a 4. stol. př. n. l. a do dnešních dob se zachovaly pouze fragmentárně.

¹⁹⁷ Zůstavitel.

¹⁹⁸ Době úmrtí.

¹⁹⁹ Podle civilního práva.

²⁰⁰ K zániku agnátského příbuzenství.

²⁰¹ Dědici. Ti, kteří bezprostředně podléhali moci zůstavitele a v důsledku jeho smrti se stali osobami svého práva (*personae sui iuris*).

²⁰² Dědicům.

²⁰³ V první třídě praetorské intestátní posloupnosti.

²⁰⁴ Pozůstalost.

²⁰⁵ Ve druhé třídě praetorské intestátní posloupnosti.

²⁰⁶ *Agnatio* bylo zvláštním druhem umělého (právního) příbuzenství založeného mocí otce rodiny.

²⁰⁷ Viz pozn. 199.

²⁰⁸ Viz pozn. 196.

CONSULTO VENIT TERTULLIANO, ITEM QUI EX ORPHITIANO AD LEGITIMAM HEREDITATEM ADMITTUNTUR, HANC BONORUM POSSESSIONEM PETERE POSSUNT.

3. *PAULUS LIBRO QUADRAGESIMO TERTIO AD EDICTUM* GENERALITER IGITUR SCIENDUM EST, QUOTIENSCUMQUE VEL LEX VEL SENATUS DEFERT HEREDITATEM, NON ETIAM BONORUM POSSESSIONEM, EX HAC PARTE EAM PETI OPORTERE: CUM VERO ETIAM BONORUM POSSESSIONEM DARI IUBET, TUM EX ILLA PARTE, QUA EX LEGIBUS, PETI DEBERE: SED ET EX HAC PARTE POTERIT.

4. *IULIANUS LIBRO VICENSIMO SEPTIMO DIGESTORUM* SI EX DUOBUS FRATRIBUS ALTER DECESSERIT TESTAMENTO IURE FACTO, DEIN DELIBERANTE HEREDE ALTER QUOQUE INTSTATO DECESSERIT ET SCRIPTUS HERES OMISERIT HEREDITATEM, PATRUUS LEGITIMAM HEREDITATEM HABEBIT: NAM HAEC BONORUM POSSESSIO „TUM QUEM HEREDEM ESSE OPORTET“ AD ID TEMPUS REFERTUR, QUO PRIMUM AB INTSTATO BONORUM POSSESSIO PETI POTUISSET.

5. *MODESTINUS LIBRO TERTIO PANDECTARUM PR.* INTER ADGNATOS ET COGNATOS HOC INTEREST, QUOD IN ADGNATIS ET COGNATI CONTINENTUR, IN COGNATIS NON UTIQUE ET ADGNATI. VERBI GRATIA PATRIS FRATER, ID EST PATRUUS, ET ADGNATUS EST ET COGNATUS, MATRIS AUTEM FRATER, ID EST AVUNCULUS, COGNATUS EST, ADGNATUS NON EST.
1. QUAMDIU SPES EST SUUM HEREDEM ALIQUEM DEFUNCTO EXISTERE, TAMDIU CONSANGUINEIS LOCUS NON EST: PUTA SI DEFUNCTI UXOR PRAEGNAS SIT AUT DEFUNCTI FILIUS APUD HOSTES SIT.

6. *HERMOGENIANUS LIBRO TERTIO IURIS EPITOMARUM* NATI POST MORTEM PATRIS VEL POST CAPTIVITATEM SIVE DEPORTATIONEM, SED ET HI, QUI TEMPORE, QUO CAPIEBATUR VEL DEPORTABATUR PATER, IN POTESTATE FUERUNT, IUS INTER SE CONSANGUINITATIS HABENT, ET SI HEREDES PATRI NON EXTITERINT, SICUTI EXHEREDATI.

požadovat matka, kterou povolává Trebelliánské usnesení senátu²⁰⁹, a také ti, kteří jsou připuštěni podle Orfitiánského²¹⁰.

3. *PAULUS* ve 43. knize *Kediktu* Obecně je třeba mít na paměti, že vždy, když povolává k pozůstalosti zákon nebo usnesení senátu²¹¹, ale nikoli k držbě pozůstalosti, je třeba žádat²¹² podle této části²¹³. Když prikazuje²¹⁴ udělit také držbu pozůstalosti, tehdy je třeba žádat podle té části²¹⁵, která²¹⁶ v zákoně. Je však možné²¹⁷ také podle této části²¹⁸.

4. *IULIANUS* ve 27. knize *Digest* Jestliže jeden z bratrů zemřel se závětí pořízenou ve shodě s právem a poté, když dědic zvažoval²¹⁹, zemřel druhý bez závěti a ustanovený dědic pozůstalost nepřijal, obdrží zákonnou pozůstalost²²⁰ strýc. Takováto držba pozůstalosti „tehdy ten, kdo má být dědicem“ se vztahuje k té době, kdy mohl poprvé žádat o udělení držby pozůstalosti.

5. *MODESTINUS* ve 3. knize *Pandekt* Rozdíl mezi agnáty²²¹ a pokrevními příbuznými je takový, že pod agnáty jsou zahrnuti také pokrevní příbuzní, ne však agnáti pod pokrevní příbuzné. Jinými slovy, bratr otce, tedy strýc, je agnátem i pokrevním příbuzným, ale bratr matky, tedy strýc z matčiny strany, je sice pokrevním příbuzným, ale není agnátem. 1. Jak dlouho trvá naděje, že existuje nějaký vlastní dědic zůstavitele, tak dlouho nemají místo pokrevní příbuzní. Například když je manželka zůstavitele těhotná nebo je syn zůstavitele u nepřátel²²².

6. *HERMOGENIANUS* ve 3. knize *Výtahů z práva* Narození po smrti otce, nebo po upadnutí do válečného zajetí, nebo po vyhnanství²²³, ale i ti, kdo byli v otcovské moci, když otec upadl do válečného zajetí nebo byl poslán do vyhnanství, mají vzájemná práva z pokrevního příbuzenství, i kdy nejsou dědici²²⁴, například když byli vydědění.

²⁰⁹ Viz pozn. 6.

²¹⁰ *SC Orfitianum* (178 n. l.) přiznalo zákonné dědické právo po matce všem jejím dětem.

²¹¹ Tedy civilní právo.

²¹² O udělení držby pozůstalosti.

²¹³ Ediktu.

²¹⁴ Zákon nebo usnesení senátu.

²¹⁵ Ediktu.

²¹⁶ Se vztahuje na osoby uvedené.

²¹⁷ Požadovat udělení držby pozůstalosti.

²¹⁸ Ediktu.

²¹⁹ Zda přijme pozůstalost.

²²⁰ Podle civilního práva.

²²¹ Viz pozn. 321.

²²² V jejich zajetí.

²²³ Viz 48. kniha 22. titul.

²²⁴ Podle civilního práva.

TITULUS OCTAVUS UNDE COGNATI

1. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO SEXTO AD EDICTUM PR.* HAEC BONORUM POSSESSIO NUDAM HABET PRAETORIS INDULGENTIAM NEQUE EX IURE CIVILI ORIGINEM HABET: NAM EOS INVITAT AD BONORUM POSSESSIONEM, QUI IURE CIVILI AD SUCCESSIONEM ADMITTI NON POSSUNT, ID EST COGNATOS. 1. COGNATI AUTEM APPELLATI SUNT QUASI EX UNO NATI, AUT, UT LABEO AIT, QUASI COMMUNE NASCENDI INITIUM HABUERINT. 2. PERTINET AUTEM HAEC LEX AD COGNATIONES NON SERVILES: NEC ENIM FACILE ULLA SERVILIS VIDETUR ESSE COGNATIO. 3. HAEC AUTEM BONORUM POSSESSIO, QUAE EX HAC PARTE EDICTI DATUR, COGNATORUM GRADUS SEX COMPLECTITUR ET EX SEPTIMO DUAS PERSONAS SOBRINO ET SOBRINA NATUM ET NATAM. 4. COGNATIONEM FACIT ETIAM ADOPTIO: ETENIM QUIBUS FIET ADGNATUS HIC QUI ADOPTATUS EST, ISDEM ETIAM COGNATUS FIET: NAM UBIQUE DE COGNATIS AGITUR, IBI SIC ACCIPIEMUS, UT ETIAM ADOPTIONE COGNATI FACTI CONTINEANTUR. EVENIT IGITUR, UT IS QUI IN ADOPTIONEM DATUS EST TAM IN FAMILIA NATURALIS PATRIS IURA COGNATIONIS RETINEAT QUAM IN FAMILIA ADOPTIVA NANCISCATUR: SED EORUM TANTUM COGNATIONEM IN ADOPTIVA FAMILIA NANCISCETUR, QUIBUS FIT ADGNATUS, IN NATURALI AUTEM OMNIUM RETINEBIT. 5. PROXIMUS AUTEM ACCIPIETUR ETIAM IS QUI SOLUS EST, QUAMVIS PROPRIE PROXIMUS EX PLURIBUS DICITUR. 6. PROXIMUM ACCIPERE NOS OPORTET EO TEMPORE, QUO BONORUM POSSESSIO DEFERTUR. 7. SI QUIS IGITUR PROXIMUS COGNATUS, DUM HEREDES SCRIPTI DELIBERANT, DIEM SUUM OBIERIT, SEQUENS QUASI PROXIMUS ADMITTETUR, HOC EST QUICUMQUE FUERIT TUM DEPREHENSUS PROXIMUM LOCUM OPTINENS. 8. SI QUIS PROXIMIOR COGNATUS NASCI SPERETUR, IN EA CONDICIONE EST, UT DICI DEBEAT OBSTARE EUM SEQUENTIBUS: SED UBI NATUS NON EST, ADMITTEMUS EUM, QUI POST VENTREM PROXIMUS VIDEBATUR. SED HOC ITA DEMUM ERIT ACCIPIENDUM, SI HIC QUI IN UTERO ESSE DICITUR VIVO EO DE CUIUS BONORUM POSSESSIONE AGITUR FUIT CONCEPTUS, NAM SI POST MORTEM, NEQUE OBSTABIT ALII NEQUE IPSE ADMITTETUR, QUIA NON FUIT PROXIMUS COGNATUS EI, QUO VIVO NONDUM ANIMAE FUERIT. 9. SI QUA PRAEGNAS DECESSERIT ET UTERO EXSECTO PARTUS SIT EDITUS, IN EA CONDICIONE EST PARTUS ISTE, UT MATRIS SUAE ACCIPERE BONORUM POSSESSIONEM POSSIT „UNDE PROXIMI COGNATI“. SED POST SENATUS CONSULTUM

OSMÝ TITUL

ODKUD POKREVNÍ PŘÍBUZNÍ²²⁵

1. *ULPIANUS* ve 46. knize *Kediktu* Tato držba pozůstalosti není nic jiného než laskavost praetora a nemá svůj původ v civilním právu. K držbě pozůstalosti totiž povolává ty, kteří nemohou být podle civilního práva připuštěni k následnictví, tedy pokrevní příbuzné. 1. Jako pokrevní příbuzní jsou označováni ti, kdo se narodili jakoby z jedné²²⁶ nebo, jak říká *Labeo*²²⁷, jako by měli počátek společným zrozením. 2. Toto pravidlo se vztahuje na pokrevní příbuzné, kteří nejsou otroky. Jen stěží lze mít za to, že by nějaký otrocký²²⁸ byl pokrevním příbuzenstvím. 3. Tato držba pozůstalosti udělovaná podle této části ediktu zahrnuje šestý stupeň pokrevních příbuzných a dvě osoby ze sedmého v postavení bratranců a sestřenic. 4. Pokrevní příbuznost vytváří také adopce. Ten totiž, kdo se stane něčím agnát²²⁹ tím, že je adoptován, stane se také jeho pokrevním příbuzným. Kdekoli se totiž jedná o pokrevní příbuzné, tam přijímáme, že jsou sem zahrnováni také ti, kdo se stali pokrevními příbuznými skrze adopci. Důsledkem toho je, že ten, kdo je adoptován, si podržuje práva pokrevenství jak k rodině přirozeného otce, tak mu vznikají k adoptivní rodině. Pokrevní příbuzenství mu však v adoptivní rodině vzniká pouze k těm, k nimž se stává agnát²³⁰, v přirozené²³⁰ zůstal ke všem. 5. Jako nejbližší je přijímán také ten, který je sám, ačkoli se říká, že nejbližších je více. 6. Je třeba, abychom ho jako nejbližšího přijímali k té době, kdy je povolán k držbě pozůstalosti. 7. Jestliže tedy ukončil své dny nejbližší pokrevní příbuzný, zatímco ustanovení dědici²³¹ zvažují²³², bude jako nejbližší připuštěn následující, tedy kterýkoli, který by byl v té době uznán za zaujímajícího místo nejbližšího. 8. Kdyby byl někdo v naději, že se narodí ještě bližší pokrevní příbuzný, je v takovém postavení, že je třeba říci, že překáží následujícím. Pokud se však nenarodí, pak připouštíme²³³ toho, kdo se břichu²³⁴ bude zdát nejbližší. Přijato to však bude pouze tehdy, jestliže ten, o kom se řekne, že je v lůně, byl počat za života toho, o jehož držbu pozůstalosti se jedná, neboť pokud byl počat po jeho smrti, nebude ani překážet jinému, ani ono samo nebude připuštěno, protože nebude nejbližším pokrevním příbuzným toho, za jehož života by vůbec neexistovalo. 9. Jestliže zemřela těhotná a dítě se narodilo rozříznutím břicha, je v takovém postavení, že může po své matce nabýt držbu pozůstalosti „jako nejbližší pokrevní příbuzný“. Protože se v době

²²⁵ C. I. 6, 15.

²²⁶ Osoby.

²²⁷ Viz pozn. 87.

²²⁸ Vztah.

²²⁹ Viz pozn. 321.

²³⁰ Rodině.

²³¹ V závěti.

²³² Jestli přijmou pozůstalost.

²³³ K pozůstalosti.

²³⁴ Počatému, ale ještě nenarozenému dítěti.

ORPHITIANUM ET „UNDE LEGITIMI“ PETERE POTERIT, QUIA MORTIS TEMPORE IN UTERO FUIT. 10. GRADATIM AUTEM ADMITTUNTUR COGNATI AD BONORUM POSSESSIONEM: UT QUI SUNT PRIMO GRADU, OMNES SIMUL ADMITTUNTUR. 11. SI QUIS APUD HOSTES FUERIT MORTIS TEMPORE EIUS, DE CUIUS BONORUM POSSESSIONE QUERITUR, DICENDUM EST BONORUM POSSESSIONEM PETI AB EO POSSE.

2. *GAIUS LIBRO SEXTO DECIMO AD EDICTUM PROVINCIALE* HAC PARTE PROCONSUL NATURALI AEQUITATE MOTUS OMNIBUS COGNATIS PROMITTIT BONORUM POSSESSIONEM, QUOS SANGUINIS RATIO VOCAT AD HEREDITATEM, LICET IURE CIVILI DEFICIENT. ITAQUE ETIAM VULGO QUAESITI LIBERI MATRIS ET MATER TALIUM LIBERORUM, ITEM IPSI FRATRES INTER SE EX HAC PARTE BONORUM POSSESSIONEM PETERE POSSUNT, QUIA SUNT INVICEM SIBI COGNATI, USQUE ADEO UT PRAEGNAS QUOQUE MANUMISSA SI PEPERERIT, ET IS QUI NATUS EST MATRI ET MATER IPSI ET INTER SE QUOQUE QUI NASCUNTUR COGNATI SINT.

3. *IULIANUS LIBRO VICENSIMO SEPTIMO DIGESTORUM* CAPITIS DEMINUTIONE PEREMUNTUR COGNATIONES, QUAE PER ADOPTIONEM ADQUISITAE SUNT. IGITUR SI POST MORTEM VERBI GRATIA FRATRIS ADOPTIVI INTRA CENTESIMUM DIEM ADOPTIVUS FRATER CAPITE DEMINUTUS FUERIT, BONORUM POSSESSIONEM ACCIPERE NON POTERIT, QUAE PROXIMITATIS NOMINE FRATRIS DEFERTUR: PRAETOREM ENIM NON SOLUM MORTIS TEMPUS, SED ETIAM ID, QUO BONORUM POSSESSIO PETITUR, INTUERI PALAM EST.

4. *ULPIANUS LIBRO SEXTO REGULARUM* SI SPURIUS INTESTATO DECESSERIT, IURE CONSANGUINITATIS AUT ADGNATIONIS HEREDITAS EIUS AD NULLUM PERTINET, QUIA CONSANGUINITATIS ITEMQUE ADGNATIONIS IURA A PATRE ORIUNTUR: PROXIMITATIS AUTEM NOMINE MATER EIUS AUT FRATER EADEM MATRE NATUS BONORUM POSSESSIONEM EIUS EX EDICTO PETERE POTEST.

5. *POMPONIUS LIBRO QUARTO AD SABINUM* LEGITIMIS CAPITE DEMINUTIS NON DATUR BONORUM POSSESSIO IURE HEREDIS LEGITIMI, QUIA NON EADEM CAUSA EORUM EST, QUAE LIBERORUM: SED GRADU COGNATORUM RURSUS VOCANTUR.

smrti²³⁵ nacházelo v lůně, může požadovat²³⁶ podle Orfitiánského usnesení senátu²³⁷ a „jako zákonný“. 10. K držbě pozůstalosti jsou pokrevní příbuzní připouštěni podle stupňů. Ti, kdo jsou v prvním stupni, jsou připouštěni zároveň. 11. Pokud byl někdo u nepřátel v době smrti toho, o jehož držbu pozůstalosti se jedná, je třeba říci, že držbu pozůstalosti požadovat může.

2. *GAIUS v 16. knize K provinčnímu ediktu* V této části²³⁸ slibuje prokonsul²³⁹, motivován přirozenou spravedlností, držbu pozůstalosti všem pokrevním příbuzným, které k pozůstalosti povolává ohled na krev, i když civilní právo chybí. Proto mohou podle této části²⁴⁰ požadovat držbu pozůstalosti také nemanželské děti po matce a matka po takovýchto dětech, stejně jako takovíto bratři po sobě, protože si jsou sobě navzájem pokrevními příbuznými, a to až té míry, že když porodila ta, která byla propuštěna jako těhotná, jsou pokrevními příbuznými narození k matce, matka k němu a také z ní narozené děti navzájem.

3. *IULIANUS ve 27. knize Digest* Snížením právního postavení²⁴¹ zanikají pokrevní příbuznosti, které byly získány adopcí. Pokud tedy po smrti, řekněme, adoptivního bratra, se během stodenní lhůty sníží právní postavení adoptovaného bratra, nemůže obdržet držbu pozůstalosti, která je mu nabízena z důvodu blízkosti bratra. Je zřejmé, že praetor nepřihlíží pouze k době smrti²⁴², ale také k té, v níž je držba pozůstalosti požadována.

4. *ULPIANUS v 6. knize Pravidel* Zemře-li nemanželské dítě bez závěti, jeho pozůstalost nepřipadá nikomu ani podle práva pokrevenství, ani agnátství²⁴³, protože práva pokrevenství, stejně jako agnace, pocházejí od otce. Avšak jeho matka nebo bratr zrozený stejnou matkou mohou podle ediktu požadovat držbu pozůstalosti jako nejbližší²⁴⁴.

5. *POMPONIUS ve 4. knize K Sabinovi* Zákonným²⁴⁵, u nichž došlo ke změně právního postavení²⁴⁶, není udělena držba pozůstalosti na základě práva zákonných²⁴⁷, není to totiž stejné jako v případě dětí²⁴⁸. Jsou však opět povoláváni podle stupně pokrevního příbuzenství.

²³⁵ Zůstavitelky.

²³⁶ Udělení držby pozůstalosti.

²³⁷ Viz pozn. 210.

²³⁸ Ediktu.

²³⁹ Prokonsulové byli za císařství pověřováni správou těch provincií, které byly svěřeny senátu. Titul prokonsula měli správci provincie *Asia, Africa a Achaia*.

²⁴⁰ Ediktu.

²⁴¹ Změnou agnátských vztahů.

²⁴² Zůstavitele.

²⁴³ Viz pozn. 321.

²⁴⁴ Pokrevní příbuzní.

²⁴⁵ Dědicům.

²⁴⁶ Tzv. *capitis deminutio* bylo následkem ztráty svobody (*capitis deminutio maxima*), občanství (*capitis deminutio media*) nebo postavení osoby svého práva (*capitis deminutio minima*).

²⁴⁷ Dědiců.

²⁴⁸ Jsou v 1. třídě praetorské intestátní posloupnosti.

6. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO QUINTO AD EDICTUM* COGNATIS ACCUSATIO NIHIL OBEST AD SUCCESSIONEM, SI ACCUSAVERINT COGNATOS SUOS.

7. *MODESTINUS LIBRO SEXTO REGULARUM* IS, QUI ALIQUA RATIONE SERVUS FACTUS EST, MANUMISSIONE NULLA RATIONE RECIPIT COGNATIONEM.

8. *IDEM LIBRO QUARTO DECIMO RESPONSORUM* MODESTINUS RESPONDIT NON IDEO MINUS AD AVIAE MATERNAE BONA AB INTESTATO NEPOTES ADMITTI, QUOD VULGO QUAESITI PROPONUNTUR.

9. *PAPINIANUS LIBRO SEXTO RESPONSORUM* PR. OCTAVI GRADUS ADGNATO IURE LEGITIMI HEREDIS, ETSI NON EXTITERIT HERES, POSSESSIO DEFERTUR: UT PROXIMO AUTEM COGNATO, QUAMVIS EXTITERIT HERES, NON DEFERTUR. 1. FRATRIS FILIUS PRO PARTE HERES INSTITUTUS, CUM PATRUM SURDUM ESSE CONTENDERET ATQUE IDEO TESTAMENTUM FACERE NON POTUISSE, POSSESSIONEM UT PROXIMUS COGNATUS ACCEPIT. EX DIE MORTIS TEMPORIS HABERI RATIONEM PLACUIT, QUIA VERISIMILE NON VIDEBATUR TAM CONIUNCTUM SANGUINE DEFUNCTI VALETUDINEM IGNORASSE.

10. *SCAEVOLA LIBRO SECUNDO RESPONSORUM* INTESTATA RELIQUIT SOROREM SEPTICIAM DIVERSO PATRE NATAM ET PRAEGNATEM MATREM EX ALIO MARITO: QUAERO, SI MATER HEREDITATEM REPUDIaverit, DUM ADHUC PRAEGNAS EST, POSTEAQUE ENIXA FUERIT SEMPRONIAM, AN ETIAM SEMPRONIA BONORUM TITIAE POSSESSIONEM ACCIPERE POSSIT. RESPONDIT, SI MATER HEREDITATE EXCLUSA EST, EAM QUAE, UT PROPONERETUR, POSTEA NATA EST, ACCIPERE POSSE.

TITULUS NONUS DE SUCCESSORIO EDICTO

1. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO NONO AD EDICTUM* PR. SUCCESSORIUM EDICTUM IDCIRCO PROPOSITUM EST, NE BONA HEREDITARIA VACUA SINE DOMINO DIUTIUS IACERENT ET CREDITORIBUS LONGIOR MORA FIERET. E RE IGITUR PRAETOR PUTAVIT PRAESTITUERE TEMPUS HIS, QUIBUS BONORUM POSSESSIONEM DETULIT, ET DARE INTER EOS SUCCESSIONEM, UT MATURIUS POSSINT CREDITORES SCIRE, UTRUM HABEANT, CUM QUO

6. *ULPIANUS* ve 45. knize *K ediktu* Překážkou nástupnictví není, pokud pokrevní příbuzný žaloval své pokrevní příbuzné.

7. *MODESTINUS* v 6. knize *Odpovědí* Tomu, kdo se z nějakého důvodu stal otrokem, se v žádném případě propuštěním pokrevní příbuzenství neobnovuje.

8. *TENTÝŽ* ve 14. knize *Odpovědí* Modestinus²⁴⁹ odpověděl, že vnuci nejsou připuštěni k majetku ze zákona po babičce z matčiny strany proto, že by se na ně hledělo jako na nemanželské.

9. *PAPINIANUS* v 6. knize *Odpovědí* Držba²⁵⁰ je nabízena osmému stupni agnátů²⁵¹ podle práva zákonných dědiců²⁵², přestože by nebyl pokládán za dědice²⁵³. Není mu nabízena²⁵⁴ jako nejbližšímu pokrevnímu příbuznému, přestože byl dědicem²⁵⁵. 1. Syn bratra byl ustanoven dědicem k části²⁵⁶, a když tvrdil, že strýc z otcovy strany byl hluchý, a proto nemohl pořídit závět, obdržel držbu pozůstalosti jako nejbližší pokrevní příbuzný. Bylo přijato, že se přihlédne k době ode dne smrti²⁵⁷, protože se nemá za to, že je pravděpodobné, že by tak pokrevně spojený neznal zdravotní stav zůstavitele.

10. *SCAEVOLA* ve 2. knize *Odpovědí* Bez závěti²⁵⁸ zanechala Septicii od jiného otce a matky těhotné s jiným manželem. Ptám se, jestliže stále ještě těhotná matka pozůstalost odmítla a poté se narodila Sempronia, zda může Sempronia obdržet držbu pozůstalosti po Titii. Odpověděl²⁵⁹, že když byla matka z pozůstalosti vyloučena, pak ta, o níž je tvrzeno, že se narodila až poté, obdržet může.

DEVÁTÝ TITUL

O NÁSLEDNICKÉM EDIKTU²⁶⁰

1. *ULPIANUS* ve 49. knize *K ediktu* Následnický titul²⁶¹ byl vyhlášen proto, aby pozůstalostní majetky neležely příliš dlouho bez vlastníka a nebylo dalšího prodlení pro věřitele. Praetor se proto domníval, že je třeba určit dobu těm, kterým nabídl držbu pozůstalosti, a stanovit mezi nimi nástupnictví, aby věřitelé dopředu věděli, zda budou mít někoho, s nímž se utkají²⁶², nebo zda bude jako uprázdněný majetek vymáhán

²⁴⁹ Herennius Modestinus byl jeden z posledních klasických právníků, působil ve 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

²⁵⁰ Pozůstalosti.

²⁵¹ Viz pozn. 321.

²⁵² Viz pozn. 293.

²⁵³ Podle civilního práva.

²⁵⁴ Pozůstalost.

²⁵⁵ Podle civilního práva.

²⁵⁶ Pozůstalosti.

²⁵⁷ Zůstavitele.

²⁵⁸ Zemřelá.

²⁵⁹ Scaevola.

²⁶⁰ C. I. 6, 16.

²⁶¹ Ediktu.

²⁶² Na soudu.

CONGREDIANTUR, AN VERO BONA VACANTIA FISCO SINT DELATA, AN POTIUS AD POSSESSIONEM BONORUM PROCEDERE DEBEANT, QUASI SINE SUCCESSORE DEFUNCTO. 1. UNUS ENIM QUISQUE SUAM BONORUM POSSESSIONEM REPUDIARE POTEST, ALIENAM NON POTEST. 2. PROINDE PROCURATOR MEUS SINE MEA VOLUNTATE MEAM BONORUM POSSESSIONEM REPUDIARE NON POTEST. 3. PER SERVUM DELATAM BONORUM POSSESSIONEM DOMINUS REPUDIARE POTEST. 4. TUTOR IMPUBERIS AN REPUDIARE POSSIT BONORUM POSSESSIONEM, VIDEAMUS. ET MAGIS EST, NE POSSIT: SED ILLE EX AUCTORITATE TUTORIS REPUDIARE POTEST. 5. FURIOSI CURATOR NEQUAQUAM POTERIT REPUDIARE, QUIA NECDUM DELATA EST. 6. QUI SEMEL NOLUIT BONORUM POSSESSIONEM PETERE, PERDIDIT IUS EIUS, ET SI TEMPORA LARGIANTUR: UBI ENIM NOLUIT, IAM COEPIT AD ALIOS PERTINERE BONORUM POSSESSIO AUT FISCUM INVITARE. 7. DECRETALIS BONORUM POSSESSIO AN REPUDIARI POSSIT, VIDEAMUS. ET QUIDEM DIEBUS FINIRI POTEST: SED REPUDIARI EAM NON POSSE VERIUS EST, QUIA NONDUM DELATA EST, NISI CUM FUERIT DECRETA: RURSUM POSTEAQUAM DECRETA EST, SERA REPUDIATIO EST, QUIA QUOD ADQUISITUM EST REPUDIARI NON POTEST. 8. SI INTRA CENTESIMUM DIEM MORTUUS SIT PRIOR, STATIM SEQUENS ADMITTI POTEST. 9. QUOD DICIMUS „INTRA DIES CENTUM BONORUM POSSESSIONEM PETI POSSE“, ITA INTELLEGENDUM EST, UT ET IPSO DIE CENTESIMO BONORUM POSSESSIO PETI POSSIT, QUEMADMODUM INTRA KALENDAS ETIAM IPSAE KALENDAE SUNT. IDEM EST ET SI „IN DIEBUS CENTUM“ DICATUR. 10. QUIBUS EX EDICTO BONORUM POSSESSIO DARI POTEST, SI QUIS EORUM AUT DARI SIBI NOLUERIT AUT IN DIEBUS STATUTIS NON ADMISERIT, TUNC CETERIS BONORUM POSSESSIO PERINDE COMPETIT, AC SI PRIOR EX EO NUMERO NON FUERIT. 11. SED VIDENDUM EST, AN INTER CETEROS IPSE QUOQUE QUI EXCLUSUS EST ADMITTATUR. UT PUTA FILIUS EST IN POTESTATE: DELATA EST EI BONORUM POSSESSIO EX PRIMA PARTE, UNDE LIBERIS DEFERTUR: EXCLUSUS EST TEMPORE AUT REPUDIATIONE: CETERIS DEFERTUR: SED IPSE SIBI SUCCEDAT EX HAC SUCCESSORIA PARTE? ET MAGIS EST, UT SUCCEDAT, UT UNDE LEGITIMI POSSIT PETERE ET POST HOS SUO ORDINE EX ILLA PARTE,

státní pokladnou, nebo zda musí spíše usilovat o držbu pozůstalosti²⁶³, jako by byl zůstavitel bez následovníků. 1. Každý může odmítnout držbu pozůstalosti, jinou²⁶⁴ nemůže. 2. Proto můj zástupce bez mého souhlasu nemůže odmítnout moji držbu pozůstalosti. 3. Pán může odmítnout držbu pozůstalosti připadající otrokovi. 4. Podívejme se, zda může odmítnout držbu pozůstalosti poručník nedospělce. Správnější je, že nemůže, ale se souhlasem poručníka může odmítnout²⁶⁵. 5. Opatrovník nad šilencem odmítnout v žádném případě nemůže, protože nenapadla²⁶⁶. 6. Kdo jednou nechtěl držbu pozůstalosti požadovat, přestože je lhůta dopřána, toto právo ztratí; když tedy nechtěl, začíná držba pozůstalosti hned příslušet jiným nebo je povolána státní pokladna. 7. Podívejme se, zda lze odmítnout dekretální držbu pozůstalosti²⁶⁷. Lhůta²⁶⁸ sice určitě může skončit, ale je správnější, že ji odmítnout nemůže, protože dokud nebyl vydán dekret, nenapadla²⁶⁹. Zároveň je po vydání dekretu na odmítnutí pozdě, protože to, co je nabyto, odmítnout nelze. 8. Pokud během sta dní²⁷⁰ první²⁷¹ zemře, je hned možné připustit následujícího. 9. Když říkáme „držbu pozůstalosti je možné požadovat během sta dní“, musíme tomu rozumět tak, že je možné žádat držbu pozůstalosti v samotném stém dni, jestliže pak do Kalend²⁷², také o samotných Kalendách. Stejně tak to je, jestliže je řečeno „ve sto dnech“. 10. Jestliže někdo z těch, jimž je možné udělit držbu pozůstalosti podle ediktu, by ji buď nechtěl přijmout, nebo by ji ve stanovených dnech nepřijal, tehdy přísluší držba pozůstalosti ostatním²⁷³ stejně, jako kdyby předchozí²⁷⁴ mezi nimi nebyl. 11. Je však třeba se podívat, zda ten, kdo byl vyloučen, je připuštěn mezi ostatními. Jako například syn v moci²⁷⁵. Držba pozůstalosti na něho napadá podle první části²⁷⁶, která ji nabízí dětem; je-li vyloučen časem nebo odmítnutím, je nabízeno ostatním. Bude ale sám sebe následovat²⁷⁷ podle této části následnického²⁷⁸? Správnější je, aby nastoupil a mohl požadovat jako zákonný²⁷⁹ a poté postupně podle té části²⁸⁰, kde jsou povolávání nejbližší pokrevní příbuzní²⁸¹.

²⁶³ Za účelem následného prodeje a uspokojení věřitelů.

²⁶⁴ Pozůstalost podle *ius civile*.

²⁶⁵ Nedospělec.

²⁶⁶ Pozůstalost.

²⁶⁷ Praetor rozhodoval pomocí dekretů o dědění v případech, které neupravoval edikt.

²⁶⁸ Pro přihlášení se k udělení držby pozůstalosti.

²⁶⁹ Pozůstalost. Nebylo proto možné se pozůstalosti ujmout.

²⁷⁰ Určených k ucházení se o pozůstalost.

²⁷¹ Z možných dědiců.

²⁷² 1. ledna. Kalendy byly vždy prvním dnem měsíce.

²⁷³ Z dané dědické třídy.

²⁷⁴ Dědic.

²⁷⁵ Otcovské.

²⁷⁶ Ediktu.

²⁷⁷ Vstoupí na svoje místo v pořadí dědiců.

²⁷⁸ Ediktu.

²⁷⁹ Dědic. Ve 2. třídě praetorské intestátní posloupnosti.

²⁸⁰ Ediktu.

²⁸¹ Ve 3. třídě praetorské intestátní posloupnosti.

UNDE PROXIMI COGNATI VOCANTUR. ET HOC IURE UTIMUR, UT ADMITTATUR: POTERIT IGI-
TUR EX SEQUENTI PARTE SUCCEEDERE IPSE SIBI. ITEM HOC DICI POTERIT ET IN SECUNDUM
TABULAS BONORUM POSSESSIONE, UT, SI SECUNDUM TABULAS NON PETIERIT BONORUM
POSSESSIONEM IS QUI POTUIT ET AB INTESTATO SUCCEEDERE, IPSE SIBI SUCCEDAT. 12. LAR-
GIUS TEMPUS PARENTIBUS LIBERISQUE PETENDAE BONORUM POSSESSIONIS TRIBUITUR, IN
HONOREM SANGUINIS VIDELICET, QUIA ARTANDI NON ERANT, QUI PAENE AD PROPRIA BONA
VENIUNT. IDEOQUE PLACUIT EIS PRAESTITUI ANNUM, SCILICET ITA MODERATE, UT NEQUE
IPSI URGUERENTUR AD BONORUM POSSESSIONIS PETITIONEM NEQUE BONA DIU IACERENT.
SANE NONNUMQUAM URGUENTIBUS CREDITORIBUS INTERROGANDI SUNT IN IURE, AN SIBI
BONORUM POSSESSIONEM ADMITTANT, UT, SI REPUDIARE SE DICANT, SCIANTE CREDITORES,
QUID SIBI AGENDUM ESSET: SI DELIBERARE SE ADHUC DICANT, PRAECIPITANDI NON SUNT.
13. SI QUIS AUTEM A PATRE SUO IMPUBERI FILIO SIT SUBSTITUTUS, NON INTRA ANNUM,
SED INTRA DIEM CENTENSIMUM BONORUM POSSESSIONEM PETERE POTERIT. 14. NON
SOLUM AUTEM CUM SUO NOMINE VENIUNT LIBERI PARENTESQUE, HOC EIS TRIBUITUR,
VERUM ETIAM SI SERVUS EIUS, QUI EX LIBERIS PATENTIBUSQUE EST, HERES INSTITUTUS
EST, INTRA ANNUM COMPETIT BONORUM POSSESSIO: PERSONA ENIM EA EST, QUAE ME-
RUIT HOC BENEFICIUM, QUAE PETAT. 15. SED ET SI PATER EMANCIPATI FILII BONORUM
POSSESSIONEM CONTRA TABULAS ACCIPERE VELIT, ANNI TEMPUS EI COMPETERE CONSTAT.
16. ET GENERALITER AIT IULIANUS EX OMNIBUS CAUSIS LIBERIS PARENTIBUSQUE INTRA
ANNUM BONORUM POSSESSIONEM COMPETERE.

2. *PAPINIANUS LIBRO SEXTO RESPONSORUM* INFERIORIS GRADUS COGNATUS BENEFICIUM
EDICTI SUCCESSORII NON HABUIT, CUM PRIOR EX PROPRIA PARTE POSSESSIONEM ACCE-
PISSET: NEC AD REM PERTINUIT, QUOD ABSTINENDI FACULTATEM OB AUXILIUM AETATIS
PRIOR COGNATUS ACCEPERAT. IGITUR FISCO VACANTIA BONA RECTE DEFERRI PLACUIT.

TITULUS SEXTUS DECIMUS DE SUI ET LEGITIMIS HEREDIBUS

1. *UPLIANUS LIBRO DUODECIMO AD SABINUM* PR. INTESTATI PROPRIE APPELLANTUR, QUI,
CUM POSSENT TESTAMENTUM FACERE, TESTATI NON SUNT. SED ET IS, QUI TESTAMENTUM
FECIT, SI EIUS HEREDITAS ADITA NON EST VEL RUPTUM VEL IRRITUM EST TESTAMENTUM,

A užíváme takové právo, aby byl připuštěn. Podle následující části²⁸² by tedy mohl následovat sám sebe. Totéž lze říci také ohledně držby pozůstalosti na základě závěti, takže pokud ten, který mohl nastoupit bez závěti, nepožádal o držbu pozůstalosti na základě závěti, následuje sám za sebou²⁸³. 12. Rodičům a dětem se dává na požádání o držbu pozůstalosti delší doba, samozřejmě s ohledem na úctu ke krvi, aby se nedostali do tísně ti, kdo získávají téměř vlastní majetek. Proto bylo přijato, že jim je poskytnut rok, tedy tak dostatečná²⁸⁴, aby nebyli ani poháněni k požádání o držbu pozůstalosti, ani nebyl majetek dlouho ležící²⁸⁵. Jistě, někdy je třeba se jich před právem²⁸⁶ zeptat, když jsou věřitelé netrpěliví, zda držbu pozůstalosti přijmou, aby pokud řeknou, že odmítají, věřitelé věděli, co mají dělat. Pokud řeknou, že se ještě rozhodují, nejsou popoháněni. 13. Jestliže je ale někdo ustanoven náhradníkem nedospělého syna, může požadovat držbu pozůstalosti nikoli do roka, ale během sta dní. 14. Toto je také udělováno dětem a rodičům, nejen když přicházejí svým jménem, ale držba pozůstalosti jim přísluší během roku, také když je za dědice ustanoven jejich otrok patřící někomu z dětí nebo rodičů. Osoba, která žádá²⁸⁷, totiž patří mezi ty, kterým toto dobrodiní přísluší. 15. Je shoda na tom, že kdyby chtěl otec získat držbu pozůstalosti proti závěti²⁸⁸ po propuštění synovi, přísluší mu roční lhůta. 16. Iulianus²⁸⁹ obecně říká, že dětem a rodičům ve všech případech přísluší držba pozůstalosti během roku.

2. *PAPINIANUS v 6. knize Odpovědí* Pokrevní příbuzní nižších stupňů nepožívají dobrodiní nástupnického ediktu, jestliže bližší²⁹⁰ obdržel držbu podle příslušné části²⁹¹. Nemá přitom význam, že bližší pokrevní příbuzný využil možnost zdržení se²⁹² v roční lhůtě. Je přijato, že prázdný majetek po právu připadá státní pokladně.

ŠESTNÁCTÝ TITUL

O VLASTNÍCH A ZÁKONNÝCH DĚDICÍCH²⁹³

1. *ULPIANUS ve 12. knize K Sabinovi* Jako zůstavitelé bez závěti jsou správně nazýváni ti, kdo nepořídili závět, i když tak mohli učinit. Nebude nesprávné říci, že bez závěti zemřel ten, kdo závět pořídil, ale jeho pozůstalost není přijata, nebo byla závět²⁹⁴

²⁸² Ediktu.

²⁸³ Nastupuje na své místo podle ediktu.

²⁸⁴ Doba.

²⁸⁵ Viz pozn. 129.

²⁸⁶ Na soudu.

²⁸⁷ O udělení držby pozůstalosti.

²⁸⁸ Jako nepominutelný dědic.

²⁸⁹ Viz pozn. 146.

²⁹⁰ Příbuzný.

²⁹¹ Ediktu.

²⁹² Přijetí pozůstalosti.

²⁹³ C. I. 6, 55.

²⁹⁴ Pečeti.

INTESTATUS NON IMPROPRIE DICETUR DECESSISSE. PLANE QUI TESTARI NON POTUIT PROPRIE NON EST INTESTATUS, PUTA IMPUBES FURIOSUS VEL CUI BONIS INTERDICTUM EST: SED HOS QUOQUE PRO INTESTATIS ACCIPERE DEBEMUS: EUM QUOQUE, QUI AB HOSTIBUS CAPTUS EST, QUONIAM PER LEGEM CORNELIAM SUCCESSIO HIS DEFERTUR, QUIBUS DEFERRETUR, SI IN CIVITATE DECESSISSET: NAM ET EIUS HEREDITAS FUISSE CREDITUR.

1. QUAERI POTERIT, SI EX EA, QUAE IN FIDEICOMMISSA LIBERTATE MORAM PASSA EST, CONCEPTUS ET NATUS SIT, AN SUUS PATRI EXISTAT. ET CUM PLACEAT EUM INGENUUM NASCI, UT EST A DIVIS MARCO ET VERO ET IMPERATORE NOSTRO ANTONINO AUGUSTO RESCRIPTUM, CUR NON IN TOTUM PRO MANUMISSA HAEC HABEATUR, UT UXOR DUCTA SUUM PARIAT? NNEC MIRUM SIT, EX SERVA INGENUUM NASCI, CUM ET EX CAPTIVA RESCRIPTUM SIT INGENUUM NASCI. QUARE AUSIM DICERE, ETSI PATER HUIUS PUERI EIUSDEM SORTIS FUERIT, CUIUS MATER MORAM PASSA IN LIBERTATE FIDEICOMMISSA, IPSEQUE MORAM PASSUS EST, SUUM EUM PATRI NASCI EXEMPO CAPTIVORUM PARENTIUM, CUM QUIBUS REDIIIT. ERGO SIVE POSTEA PATER EIUS POST MORAM MANUMITTATUR, RECIPIET EUM IN POTESTATE, SIVE ANTE DECESSERIT, DEFINIENDUM ERIT SUUM EXISTERE.

2. SUOS HEREDES ACCIPERE DEBEMUS FILIOS FILIAS SIVE NATURALES SIVE ADOPTIVOS.

3. INTERDUM ETIAM FILIUS SUUS HERES EXCLUDITUR FISCO PRAELATO, UT PUTA SI PERDUELLIONIS FUERIT DAMNATUS PATER POST MORTEM SUAM, HOC QUO, UT NEC IURA SEPULCHRORUM HIC FILIUS HABEAT.

4. SI FILIUS SUUS HERES ESSE DESIIT, IN EIUSDEM PARTEM SUCCEDUNT OMNES NEPOTES NEPTESQUE EX EO NATI QUI IN POTESTATE SUNT: QUOD NATURALI AEQUITATE CONTINGIT. FILIUS AUTEM SUUS HERES ESSE DESINIT, SI CAPITIS DEMINUTIONE VEL MAGNA VEL MINORE EXIIT DE POTESTATE. QUOD SI FILIUS APUD HOSTES SIT, QUAMDIU VIVIT NEPOTES NON SUCCEDUNT. PROINDE ETSI FUERIT REDEMPTUS, NONDUM SUCCEDUNT ANTE LUITIIONEM: SED SI INTERIM DECESSERIT, CUM PLACEAT EUM STATU RECEPTO DECESSISSE, NEPOTIBUS OBSTABIT.

5. SED SI QUIS NON DESIIT ESSE IN POTESTATE, SED NUMQUAM COEPIT, UT PUTA SI FILIUS MEUS VIVO PATRE MEO AB HOSTIBUS CAPTUS EST, MOX IBI ME PATRE FAMILIAS FACTO DECESSERIT, NEPOTES IN EIUS LOCUM SUCCEDENT.

6. NON MINUS AUTEM NEPTES QUAM NEPOTES SUCCEDENT IN LOCUM PARENTIUM.

7. IN-

zlomena, nebo se stala neplatnou. Ten, kdo závět pořádit nemůže, není vlastně zůstavitelem bez závěti, jako například nedospělec, šílenec nebo ten, jemuž bylo zakázáno o majetku rozhodovat²⁹⁵, i když je musíme brát jako zůstavitele bez závěti. Je to také ten, kdo je zajat nepřáteli, protože podle Corneliova zákona²⁹⁶ jsou jako nástupci povoláváni ti, kteří by byli povoláni, kdyby zemřel v obci, neboť se věří, že by pozůstalost byla jeho. 1. Je možné se ptát, zda je vlastním dědicem²⁹⁷ ten, kdo byl počat a narodil se z té, u níž nastalo prodlení se svobodou fideikomisem. Protože se přijímá, že se narodil na svobodě, jak bylo odepsáno božským Markem a Verem²⁹⁸ a naším císařem Antoninem Augustem²⁹⁹, proč by neměla být brána za zcela propuštěnou, aby jako manželka porodila vlastního dědice? Nelze se divit, že se z otrokyně narodí zrozený na svobodě, když se podle odpovědi³⁰⁰ ze zajatkyně narodí zrozený na svobodě. Pročež bych se odvážil říci, že i kdyby byl otec tohoto dítěte v téže situaci, v níž je matka, u níž došlo k prodlení s propuštěním na svobodu fideikomisem, a u něho samotného došlo k prodlení, narodí se dítě jako vlastní dědic podle příkladu rodičů v zajetí, s nimiž se navrací syn narozený u nepřátel. Je třeba stanovit, že bude pokládán za vlastního dědice, ať již byl jeho otec propuštěn na svobodu po skončení prodlení a získal nad ním moc, nebo zemřel předtím. 2. Za vlastní dědice musíme považovat syny a dcery, ať již přirozené, nebo adoptivní. 3. Někdy také syn, který je vlastním dědicem, je jako dědic vyloučen a přednost má státní pokladna, například když byl otec posmrtně odsouzen za velezradu, kvůli čemuž syn nemá ani právo ho pohřbít. 4. Jestliže syn přestal být vlastním dědicem, nastupují do jeho podílu všichni z něho narození vnuci a vnučky, které má v moci, což je v souladu s přirozenou spravedlností. Syn přestává být vlastním dědicem, pokud vyjde z moci kvůli velké nebo menší změně postavení³⁰¹. Jestliže je syn u nepřátel, pak dokud žije, vnuci nenastupují. Proto i když byl vykoupen³⁰², nenastupují před uhrazením³⁰³. Pokud v mezidobí zemřel, je to vnukům na překážku, přestože se přijímá, že zemřel, získav své právní postavení³⁰⁴. 5. Pokud někdo nepřestal být v moci³⁰⁵, přičemž nikdy nebyl, například když byl můj syn zajat nepřáteli za života mého otce a zemřel³⁰⁶ krátce poté, co jsem se stal otcem rodiny, nastupují na jeho místo vnuci. 6. Na místo rodičů nastupují vnučky stejně jako vnuci. 7. Někdy však říkáme,

²⁹⁵ Marnotratník (viz pozn. 140).

²⁹⁶ *Lex Cornelia testamentaria* zvaná také *de falsis* nebo *nummaria* byla vydána v roce 81 př. n. l. diktátorem Sullou a upravovala nejen obecné otázky závětí, ale také jejich falšování a falšování mincí.

²⁹⁷ Viz pozn. 293.

²⁹⁸ Císaři Marcus Aurelius a Lucius Verus, spoluvládci v letech 161–169.

²⁹⁹ Viz pozn. 39.

³⁰⁰ Císaře.

³⁰¹ Ztrátě svobody nebo občanství.

³⁰² Ze zajetí.

³⁰³ Výkupného.

³⁰⁴ Je totiž *in mancipio* toho, kdo ho vykoupil, a ten po něm z tohoto důvodu bude dědit.

³⁰⁵ Otce.

³⁰⁶ V zajetí.

TERDUM LICET PARENS ALICUIUS IN POTESTATE ESSE NON DESIERIT, SED NEC COEPERIT, TAMEN DICIMUS SUCCEDENTES EI LIBEROS SUOS EXISTERE: UT PUTA ADROGAVI EUM, CUIUS FILIUS AB HOSTIBUS ERAT CAPTUS, NEPOS AUTEM IN CIVITATE: MORTUO FILIO ADROGATO, MORTUO ET CAPTIVO APUD HOSTES PRONEPOS ISTE SUUS HERES MIHI ERIT. 8. SCIENDUM EST AUTEM NEPOTES ET DEINCEPS INTERDUM, ETIAMSI PARENTES EOS MORTIS TEMPORE PRAECESSERUNT, TAMEN POSSE SUOS HEREDES EXISTERE, QUAMVIS SUCCESSIO IN SUIS HEREDIBUS NON SIT. QUOD ITA PROCEEDIT. SI PATER FAMILIAS TESTAMENTO FACTO DECESSERIT EXHEREDATO FILIO, MOX DELIBERANTE HEREDE INSTITUTO FILIUS DECESSIT, POSTEA DEINDE REPUDIAVIT HERES INSTITUTUS: NEPOS POTERIT SUUS HERES ESSE, UT ET MARCELLUS LIBRO DECIMO SCRIPSIT, QUONIAM NEC DELATA EST FILIO HEREDITAS. IDEM ERIT DICENDUM ET SI FILIUS EX ASSE SUB CONDICIONE, QUAE FUIT IN ARBITRIO IPSIUS, VEL NEPOS SUB OMNI INSTITUTUS NON IMPLETA CONDICIONE DECESSERINT: NAM DICENDUM ERIT SUOS POSSE SUCCEEDERE, SI MODO MORTIS TESTATORIS TEMPORE VEL IN REBUS HUMANIS VEL SALTEM CONCEPTI FUERINT: IDQUE ET IULIANO ET MARCELLO PLACET. 9. POST SUOS STATIM CONSANGUINEI VOCANTUR. 10. CONSANGUINEOS AUTEM CASSIUS DEFINIT EOS, QUI SANGUINE INTER SE CONEXI SUNT. ET EST VERUM EOS ESSE CONSANGUINEOS, ETIAMSI SUI HEREDES NON EXTITERUNT PATRI, UT PUTA EXHEREDATOS: SED ET SI PATER EORUM DEPORTATUS FUERIT, NIHILO MINUS EOS INTER SE ESSE CONSANGUINEOS, LICET PATRI SUI HEREDES NON EXTITISSENT: ET QUI NUMQUAM IN POTESTATE FUERUNT, ERUNT SIBI CONSANGUINEI, UT PUTA QUI POST CAPTIVITATEM PATRIS NASCUNTUR VEL QUI POST MORTEM. 11. NON SOLUM AUTEM NATURALES, VERUM ETIAM ADOPTIVI QUOQUE IURA CONSANGUINITATIS HABEBUNT CUM HIS QUI SUNT IN FAMILIA VEL IN UTERO VEL POST MORTEM PATRIS NATI.

2. *IDEM LIBRO TERTIO DECIMO AD SABINUM* PR. POST CONSANGUINEOS ADMITTUNTUR ADGNATI, SI CONSANGUINEI NON SUNT, MERITO. NAM SI SUNT CONSANGUINEI, LICET NON ADIERINT HEREDITATEM, LEGITIMIS NON DEFERTUR. SED HOC SIC ERIT ACCIPIENDUM, SI NEC SPERANTUR ESSE: CETERUM SI VEL NASCI CONSANGUINEUS VEL DE CAPTIVITATE REVERTI POTEST, ADGNATI IMPEDIUNTUR. 1. ADGNATI AUTEM SUNT COGNATI VIRILIS